

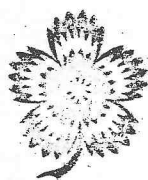
כי לעורך אני בא, אחי, לעורך לאמר:
שאל, בן-אדם, לנתיבות-עולם, שאל: אי הדרך, אי? —

פברואר 1907.

ב.

שנה שנייה.

פאָעזיר

קונטרס למחשבה ולפיוט.

נערך וי"ל בכל חודש ע"י י. ח. ברנר.

התכן:

המשורר	—	מ. י. ב.
במצר האדם	—	מ. י. ב.
נבלע בגלי השיש... (שיר)	—	יעקב שיכמאן.
עבד'ם. האדם בתור אלהות. ב.	—	ר. בנימין.
מפרקי של אחד השרידים	—	מאיר ווילקנסקי.
מחשבות. ז—ח.	—	בר-טובה.
על הדם. (שיר)	—	ש. פינסקי.
מעבר לגבולין. מערכת שניה.	—	י. ח. ברנר.
הערה.	—	בר-יוהאן.
מורעות מפרותיות.	—	

לונדון.

דפוסו של י. גרודיצקי, 48 מיל ענד רויר, מזרח.

הולכת ונמשכת כבלת ההתימה על "המעורר" לשנת 1907.
המחיר לשנה עם המשלוח : באנגליה 6 שילינגים ; ברוסיה—3 רובלים,
ובערך הזה לחצי שנה, לרבע שנה ולשאר ארצות,
כתבת המערכת :

J. CH. BRENNER, 48, Mile End Road, E., London.

בכל עוני האדמיניסטרציה של "המעורר" ברוסיה לפנות אל :

Издат. „НИСІОНОТЪ“ С. А. БИХОВСКОМУ.

Варшава, Новоліпье, 25/6.

הסיכון הכללי של "המעורר" באמריקה הוא, אגודת מפייצי שפה עבר, הכתבת :

Dr. H. J. EPSTEIN, 171, Henry Street, New York, America.

סוכני גליציה : ד"ר ב. פערלמאן, בקאליש,
יצחק שאנער, דרייפאלטקויטסמאספס 4, טשערנאוויטש, בוקובינה.

בגרמניה : בית מסחר הספרים של מר גנצר בברלין. Grenadierstr., 34.
בפלישתניה : מ. גנסין, יפו.

הסוכנים הפרטיים : באדעסא — בימ"ס של י"ח ראבנציק, ב. אראוטסקאיא.
בבריסק דליטא — א. גירענברג (שלעמ"ל פ) ; בהאמפל — י"ל כהנוביץ (שלעמ"ל פ)
בווארשא — בתי מ"ס. "תושיה", "הצפירה", "יבנה" וביביליותיקה, "השחר" (טרומצקא 3)
בזוואניץ — פ. פודוליה, א. ל. יאנאלניצער (שלעמ"ל פ) ; בוקטרינסלב — ש"י סטניסלבסקי (ג"כ)
במיהליוב — א. ריושין, בית בראגניסקי (ג"כ) ; בניקוליוב — א. גילעוויץ, מ. מארסקאיא 14 (ג)
בסובאלק — א. חנן סחאייאלסקי (ג"כ) ; בקיוב — ר. מינטשין, פראערענאקא 4 (ג"כ)
ברגינה — יו פאלאצקי, פאולוצי 19/18 (ג"כ) ; בוויילנה — ד. נוטיק, שיראקי פסה, 3/6 ; בקונסט
טינברייזן — מ. בלעכמאן. — בקאאמפא (בוקובינה דאוסטריה) — חיים נאגלער, (שלעמ"ל פ).
כשנת "המעורר" הראשונה אין להשיג כל קומפלט שלם, אלא רק חוברות בודדות (ד' ה'
ו' ז-ח' ט' יא' יב') במחיר 30 קפ, החוברת עם המשלוח. כולן ביחד — 1 ר, 50 קפ.

הוצאת אגודת "דוברי-עברית בלונדון"

כתבי יעקב שרום הצנלנבוין (יש"ס).

יצאה לאור המחברת הראשונה, המכילה תולדות ימי חייו המנוח ורשימתו הידועה, ליל-חרף,
שנדפסה בשתי חוברות של "הדור" שנה שניה. — האגודות "דוברי-עברית" מתבקשות
ביחוד להשתתף בהפצת החוברת, בכדי שיהא לאל ידנו להוציא את יתר כתביו בקרוב.
מחיר המחברת באנגליה 3 פנס בלי משלוח, לפנות ע"פ האדריסה של המוכר :

A. L. BISCO, 7, Church Lane, Whitechapel, London, E.

הוצאת לשכת-המרכז של "עבריה", ברן.

יצאה לאור המחברת :

(א) מה לעשות ? (לשאלת המשכר בספרות העברית).
מאת דר. יוסף קלוזנר.

המחיר 24 פנני, פארטא 1/2 פנני. הקונה 10 אכס, פשוט מפאריזא.
מלבד זה יצאו עד עתה : מכתב גלוי, המחנה הנשאר, קו"ק ע"ד שקל "עבריה",
מכתבים חוזרים א' וב', אל המורים העברים.
אגודות ומורים מקבלים מגלות-עפית אלה חנם.
מוכנת לדפוס המחברת :

(ב) הלשון והחנך (נאומים בה' מפייצי השכלה).

מאת אהרן-העם, ש. רובינב ודר. ל. קצנלסון.

הכתבת : Zentralbureau „Ibriah“, Bern, Schweiz, Freiestr. 24a.

הסוגנות הראשית באנגליה היא בידי אגודת "דוברי עברית", לונדון. כתבת המוכר בלעיל.

בינתים : ספור מאת א. נ. גנסין. כחירו 12 קפ. עם המשלוח.

לפנות ברוסיה ע"פ אדריסה של ש. ביחובסקי הנ"ל, באמריקא — אל אגודת "עבריה", בשיקאגא,
I. HAFT, 495, Paulina Strset, Chicago, U. S. A.

תקון-טעות : בעמוד 47 שורה 5 במקום, "והנהרות" — צ"ל "והיערות".

המשורר.

מאת מ. י. ב.

— ואם אלף שנה אחיה, לא אספיק לגלות סוד השירה ולכמא מה שבירה נתנה. ואם חיה אחיה ואשיר, במורג לכבי אשיר, בחלום לכבי ובחטאת לכבי, מה מני אתן? מה אתן, ממה שלי נתן, מה אומר, ממה שלי נאמר? נפשי גחלים תלהט, מי יצית את הגחלים? העולם סוער מקדמת קדמותו, מי ישב בסתר העולם? ומי ישיר שירת העולם ואת נכאי העולם? עולמי הוא של כל הדורות, של כל הזמנים, של השתפכות כל לב ויגון לב. עולמי היא תהום רב לכל חי, לכל מרגיש, לכל מי שנשמה באפו ומעשים בידו.

ערב אני בנפשי לכל אלה ושותף אני בנפשי לכל אלה, אֲנִי הִרִיתִים, ילדתי. אנכי הנני נושא אותם בחיקי ואני סובל את עונותיהם. קללת אלהים עלי רובצת וברכת אלהים. הנני לוקח חלק מבשרי ואני נותן לכל חי לאכול. אני נותן מדמי להם לשתות ומחלבי אני מקריב להם קרבן.

המשורר הוא הוא אחיה השילוני והוא גם ירבעם בן נבט. לנשמתו של צדיק יכלה רוחו וחבלי החטא ימשכנו בשאונם. אשה כי תענה, למראה עון של כל מעונה ונענה בחיים, תדמע עיני, תצא נפשי, וגם את הגוול, כי ידו קשה, אבין, אבין לנפשו; אבין את האיש מסיג גבול רעהו וכובש לו ארץ, ואבין את האיש ועקת לבבו, כי ילקחו ממנו אדמתו, כי יגרשוהו מאדמתו.

אבין את הליל ואת הבוקר, את שירת הסתיו והאביב, אבין חית-השדה וצפור כנף, אבין את האלהים ואבין את האדם, אבין שומרי תורה ואבין ממאני-תורה.

והכל נתן לו להמשורר האלהים ענין לענות בהם, להכל אצרף את נשמתי ואת רוחי, להכל אני נותן ומהכל אני לוקח. השלום על שפתי וריב לי לכל בשר, אמרתי לרגע הנה הטוב והרע בא וחותר את נפשי. ואם אלף שנה אחיה ואסכול, אינם כלום כנגד סבלון רגע אחד, כנגד שירה אחת של צער. ואם אלפי ימים מרים ישטפו על פני כל חי, כל זה כאין כנגד פלצות החיים והצער שבשירת החיים.

הוי, הוי, קחו את נפשי, נתצו את נפשי, לקחו סבין חד וחתכו ממני

אבר, אבר, הצער שבי לעולם יחיה, ושירת היגון שבי לא תבול.
וראיתי את עמי בעצם עברתו, וראיתי את החיים בעצם עברתם,
וראיתי את שפלות האדם וקנאת האדם. וראיתי כי שקר כל בשר, כי אבדה
כל מוסר, כי אין אמת ואין צדק, אין אושר ואין נחת, כי הכל בעמל ינהג,
כי הכל בצר ומצוק יכלה את נפשו, כי הכל אבר את נפשו.
וכל אשר ראיתי כמו חזון נורא בנפשי, כמו מפלצת בנפשי, כל אשר
ראיתי הרי אני נושא בחבי ומעבירו בחבי.

והקיץ יבוא, הסתו יבוא, הבוקר, הליל, המית כל היקום כמו עושים
להם רקודין בנפש, מלחמת-שנים בנפשי, מחולות-המות! והחי כי עבר את
גבולו ויונה וזנח.

וגנים נטעו, יערות, הנה סלעי מגור, הרים וגבעות, הנה עמקים
ומערות; ארץ ארץ וגבוליה, ארץ ארץ ואנשיה, חקיה, תורותיה. ה' יצב
גבולות עמים, גבולות האדמה וכל צבאה. ולפתע כמו יעקרו התחומים,
לפתע כמו יאלם כל חי וידבר כל אלם, ההרים ילכו ובני האדם נקפאו.
לפתע אין חשבון ואין דעת, רק סער אוויר בכלם וסוכב בכלם, חתה
הבריאה תבוא על כל בשר, על כל נמצא.

ואני את נפשי אני קורע, דמי שותת וחלומי מתפלץ. בחבלי-לירה
מתהפכים מחשבותי ורגשותי. מי ימלל יסורי? מי יביע?

ואראה את בני והנה נדחקו בין החומות, ואראה את חלומותי והנה
הם קצוצי כנפים, ואראה את מעשי טובעים, ואראה אותי טובע, טובע
בנפשי, ברוחי. הסער שבי לוקח אותי בציצת ראשי ונושא אותי הלאה.
צדיק אנכי בדרכי, והחוטא שבי בא ושופך עלי את המיתו, הרשעתי בכל
ולפתע לצדק אתגעגע.

השירה היא סכום כל העונות והצדקות, הנבירות והנפילות. השירה
היא חבלי העולם והאדם והמית העולם והאדם. השירה היא עצם המחשבות
בצאתן לאויר העולם. השירה היא האהבות שלא יצאו לפועל והשנאות שלא
יצאו לפועל. השירה היא סער החיים, נפש הסוערת של החיים.
השירה היא תפלה שבלחש ותפלת הסער. השירה היא כותבת את
הספרים שלא נכתבו וחיה את החיים שלא חיו. השירה היא סוד החיים
ואומל החיים.

תנו לי מנוחת אדם ואל תעשוני למשורר. תנו לי כר וכסת, גם אבן
להניח עליו את ראשי. כחלום הוא לי כל הדבר, חלום נורא.
השירה היא ברכת אלהים בתוך קללת אלהים, ברכה וקללה גם יחד.
ואידך זילוי חיו, זילוי וסבלן, זילוי וחשבו, זילוי והרגישו, את הכל המשורר
נותן לכם ובידו אין כל בלתי נפש וחבלי הנפש — —

במצר האדם.

מאת מי"ב.

—הימות סודי עמי, או אפתח סגור לבכי ויהיה לי הרוחה? והסוד, אם אשה, אם עון, אם אלהים או חידת העולם, אם עם וגורלו, מה מני יהלוך. ואם יהיו כל הנהרות דיו והנהרות קולמוסים, היספיקו? היספיקו להביע חרדת סוד האדם, את סודו, את המסור לו, את אשר נתן לו, או את אשר נלקח מאתו. מחפשים אתם את המרגייה ועצבון החיים בהמות, בהחלון, בבוא שיני האפס לכלות, מבקשים אתם את האדם במלחמת הטוב את הרע, במלחמת אדם באדם ונפש בנפש ודור בדור. מבקשים אתם לדעת את האור והחושך, את העבדות והחרות, את האפשר והנמנע, את הברכה ואת הקללה, ועד עולמי עד יעלם מכם מי הוא מקולל, מי הוא מבורך, עד עולמי-ועד תתעו בלכתכם, תתעו, נתעה.

והצער בא ואוכל אותי מנפש עד בשר, עד עומק היש. מה המה החיים? האם אשמה או עונש או סבל הדורות. איש איש מאתנו כבר הביא את מצרו בגניחו מרחם אמו. קולר אנו נושאים כלנו בצוארנו. מי ישלם את החוב הגדול? מי ימלש מעמק הבכא? האלהים נתן את החיים ענין רע לענות בו. הוא בחר לו את האדם לתת צבת בנפשו. מה אנו מחפשים? מה מנו נאכזר? מה נמצא, מה ילקח מאתנו, מה ניתן לנו? יופי, רגש, מחשבה — דברים רבים תדעו לכוונת בפיכם, בדברים רבים תדעו לרמות את עצמכם. הוי, הוי, הרימו את המסך, קחו את המשקפת שבנפש וראו. השמים יורידו אתכם ארצה וממבוכת האדמה תעלו השמימה—מרמה, מרמה! חידה חרתם והפתרון קבר, עוד לא עשינו את הצעד אל היש, והאפס ישלח את לשוני ויעשה: בנו את משחקו הנורא...

מאמינים אתם, שהסוד הוא במעשה-בראשית, במעשה מרכבת העולם והחיים. מאמינים אתם, ששם שם ממעל לכם חידת העולמים וסוד ההוויות. מאמינים אתם, שבאם והתקדשתם, תטהרו: שאם תעשו את אלה ואלה תמצאו מנוח. הוי, הוי, מי יגל עיניכם לראות, שמועים אתם. הנכם נושאים את העון ואת העול. אתם, אתם הנכם הנקודה הנעלמה שבחיים. אתם נתחייבתם כליה למקום, וע"כ שלחכם ה' לתעות על פני האדמה ולתעות בשמים.

גם כי אלך בנאי צלמות לא אירא רע, ואנחנו יראים אנו את הרע, יראים את הצלמות, יראים אנו את החיים. ונושאים אנו את קללת החיים וסוד עקת החיים. הידעתם את סודי, סוד האדם? הידעתם, כי שבע אפול בכל יום ושבעתים אקלל את נפשי בכל יום? הידעתם, כי אין לי מנוח גם בזה, גם בבא! הידעתם את קברות לבבי וצרת לבבי. אלף פעמים אמרתי נגזרתי, וגם פעם אחת לא היה לי העון לשים את החבל בצוארי. אלף פעמים נפלתי, נפלתי, ועוד אחלום, כי אעשה לי כנפים, מי קרא אתכם לגוד לי? מי קרא אותי לגוד לכם? מי שם השבועה בנפשותינו, שלא להגיד פעם אחת את אשר בפינו, את אשר בלבבנו? מי ברא את כל אלה בנו

ומי ערבב את כל אלה אתנו? אבל גדול הוא להחיים ומנוד ראש. שקר הוא הכל, שקר, שקר והאמת המדומה היא חותמו. משתחווים אנו לבני נכר וקרא נקרא בשם אלוה. הצער יאכל כל המיטב בנו, ואנחנו נשתולל.
עוד אחת נשאר לנו – לשים ידנו בערפנו. „למה נברא העולם בב' ? להראות למי שרוצה לצאת מן העולם שיצא..." אבל אנחנו אוהבים את ה"מ' סתומה"; אנו בונים לנו מצודות ושם נשב אל עקרבים בנפשנו. — — —

נִבְלַע בְּגִלִּי הַיֵּשִׁישׁ הַקָּרִים
אֲדָם הַשְּׁקִיעָה בְּלֶהֱבִי וְצִבְעִיו.
וְעָרַב הַחֲרָף הַתְּכֹחַל וְדוּמָם
יִוָּד עִם אֲדוּ וְקוּרֵי וְשִׁלּוּמֵי.

רַק פֶּה וְשֵׁם בּוֹלֵט בְּד בּוֹדֵד בְּאֵוִיר.
לֹא רֵעַד. כְּמוֹ אֶפֶן הִיקוּם בְּקִפְאוֹנוּ.
מִשְׁחִיר נֶגַ מְנוֹר בְּמִרְחָק הַמַּטְשֵׁשׁ.
מֵה בּוֹדֵד הָעוֹלָם, מֵה כֵר הוּא עֲצָבוֹנוּ !

נִדְמָה : הַנִּגְהוֹז פֶּה זָרִים-בּוֹדֵדִים,
וְאַחַת בִּיזָל יֵשׁ סָרִים הֵם הַנָּה ;
דוּמָים הַבְּתִים לְשִׁרְיֵי מִצְבוֹת
עַל עוֹלָם שְׁהִיָּה בְּזִמְרָה, בְּזִמְרָה.

נִדְמָה : נִעְזְבָה פֶה נָחָה עִירָה
וְרַק אֲנִי תוֹעָה בְּרַחוּבוֹת הַיָּמִים,
וְאִם צָר לוֹ לְעוֹלָם עַל דְּבַר-מֵה כְּמוֹנִי,
עִם עֲצָבוֹ הַקָּר לֹא יִשְׁתַּפֵּךְ עֲצָבוֹנִי.

יעקב פִּיכְמָאן.

שכט.

עכו"ם. האדם בתור אלהות.

ב.

(מלואים וקצת גם ענינים אחרים)

היער ווינדען זיך קראָנען
אין עוויגער שטיללע,
דיע זאללען אין פֿיללע
די טהאַטיגען לאָהנען!
ווייר הייסען אייך האַפֿטען!
גאָט הע.
ווייר דייטשען פֿירכטען גאָטט אונד זאָנסט ניכטס אין דער וועלט,
ביס מאַרק.

„וטוב שנדע, כי חלום האדם עלה תמיד למעלה“. טוב באמת לדעת דבר זה. לא נאה להתנפח ולהתהולל, כי דוקא תקופתנו היא תקופת האור והברכה והמדע; תקופת מתן-תורה. גם להדורות הראשונים, להראשונים שבראשונים, יש איזה ערך. הם טעו הרבה אבל גם יגעו הרבה לחדור אל האמת, בני אדם יגעו תמיד לחדור אל האמת, הכרת כהה היתה תמיד בלבם להבדיל בין אמת ושקר, בין עצם הדברים ובין סעשה-תעותועים, והכרה כהה היתה בלבם גם מן האמת בעצמה, ביניהם לביניהם יש רק הבדל יחסי, „אמונת הסקאנדינאווים הקדמונים“, האמונה הקודמת של היונים נודעה במקצת גם לנו העברים, מקור אחד לשתי האמונות: השתאות לבלי גבול על חזיונות הטבע המקיפים אותנו, הכרת אותם החזיונות ככחות בעלי רצון ויכולת, ככחות חיים, אבל בעוד אשר המיתולוגיה היונית היא כולה שירה וחן, הנה זו של צפון אירופה היא ערומה ופשוטה, אחד העברים, ראובן בריינין, בדבריו החשובים על ל. יאקאבאָווסקי ב„השלח“ אומר בפשטות, כי אמונת הסקאנדינאווים מבעיתה אותו, מעיקה על לבו. אין פלא ואין תימה, אנחנו, בני אדם דוויים וסחופים, רצוצים ושבורים — ומהלך רוחם ודמיונם של הסקאנדינאווים הקדמונים! בני הטלטול והצער והעוני — והגבורים ההם! כלום יש גוד גדול מזה? יון שאני, מי שבא בתוף ומחול, בשירה ובבת-צחק, מעוטר בזר של עלים רעננים — זה מוצא תמיד אנשים קשובות, היותר מדוכא שבחלכאים מפסיק רגע את גניחתו ומטה אזנו לשמוע, להקשיב רב-קשב, אותה ווענוס העולה מקצף-הים, יפה כשמו-תכלת וברה כרסיס-טל — מי לא ישתוקק לראותה? בני ישראל תעו מזי דרך, חיו שלא כדרך הטבע, אבל על האשה לא ותרז מעולם, תמיד, תמיד חלמו בני ישראל ע"ד איוו שולמית, איוו בת-מלכה בשביה, ע"ד דוד ורעיה. אל יהא הדבר הזה קל ביעיך. האשה היתה להם הכל: מולדת, אדמה, ברכת-ארץ, מגד-שמים, מקור ההתחדשות, גם גאון הפרושים — ר' אליהו מוולנא — לא פירש מן האשה, כשמודמנים חסידו ופרישי שלנו ללון בפונדק אחד ג"כ מהרהרים, על טהרת הקודש, ביופי שבאשה, כבו את העששית מיד הם מתחילים, בלא יודעים, ל„הציע נכבדות“, בת פלוני לפלוני, לאודוקא

לשם ריוח. לא, לשם מצוה, לשם קומבינציה, אמנות לשם אמנות, זה הוא מין היתר-עיסקא לערפס ברחוב היהודים, המאור שבאשה מחזירם למושב, קוסם את לבם, בלא-יודעים, בלי הכרה ברורה, תמה אני, כיצד לא עמדו על זה המספרים העברים, — יון שאני, הכל, הכל התאחד בארצות ואיים של יון ליופי, לסימפוטריה, למיתוס, יעקב בוקהארד, רבו של גינעמזשע, אומר, כי המיתוס היה מניע ראשי בחיי היונים, מיתוס לשם מיתוס, לשם מלוי צורך נפשי בדמיונות יפים ומשולבים, הכח הציורי שלט שלטון בלתי-סוגבל, הכל היה כמו במשחק, הכל כמו בא מן שעשועים, והכל היה שוב לשעשועים, שעשועי-הנפש קרובים הם גם לנו, מעיקרא אין אנו מטפלים בהם לשם חקירה ואמונה, לשם יסוד ההסתכלות בעולם אלא לשם פיוט והרגשת הפיוט, בכלל באנו, כנראה, עם יון ויוניות ל"עמק השוה". לפני איזו שנים היתה באתונא מעין "ריבולוציה", תלמיד-האוניברסיטה, המשכילים והלאומיים עמדו בראש ההתקוממות, כסאו של המנסטרוין התנודד, ועל שום מה? על מה רגזה הארץ? על שתפצו לתרגם ספר קטן אחד — שחובר על הרי יהודה והגליל — משפת יון הישנה, משפת תרגום השבעים, לשפת יון החדשה, לשפת העם, לה"ורגון" שלהם, הפטריוטים שבעם היוני ראו בזה עלבון כבוד, השפה הנושנה, ואצלנו? שום מוסד חדש לא קדמנו בחבה גלויה כמו את "בצלאל", כמו אותו היכל ללמודה של האמנות היונית, הפטריוטיות העברית מתבלטת היום בהיצירה האמנותית, ולו רק בהצגת "הנודד היהודי" ובמעשיות מעין, ליד הדרך" ו"הצדה".

הוא הדבר אשר דברתי: עם יון ויוניות כבר באנו קצת ל"עמק השוה", נפתחו פורתא לפנינו מעינות היופי ושוב לא ישוב איש לסגור אותם בעדנו, קניני היופי היו מעט לנכסי דלא גידיי שלנו. באתונא לומדים וקוראים בכתבי הקודש ובירושלם עוסקים בחטוב ופסול, מוחלפת השיטה, ועכשיו אני אומר, כי הפרובולמא של העתיד שלנו היא יחס התקשרותנו עם גרמניה וגרמניות. גאטסה אמר: "בהאופי האשכנזי יחלם העולם", ובדברי גאטסה אין לולול, גם שיחה נאה מסוג ראויה לשימת-לב, תמיד הוא מכונן אל עצם הדברים, קולע אל הנקודה התיכונה. ספרים רבים ושונים כתב גאטסה בימי חייו הארוכים, הרבה שיחות שח, שדמות מדעים שונים פתח וישדר, ותמיד לא כתב, לא שח, לא עבד למען הפלא את האנשים, לשם פרדוכסן, לשם "איפכא מפתברא" אלא לשם האמת, לשם ידיעת וספור עצם הדברים, תלאות ווערטער הצעיר, פויסט, שיטת שפינוצא, שירת הא"י מערוס, אמנות רפאל וידיעת הצמחים — בכל מקום הוא מתיגע לחדור אל עצם הדברים, השאיר נעלם מעיניו, ואני אומר, כי גאטסה וביסמארק לא חיו ולא נבראו רק בשביל בני עמם בלבד אלא גם בשביל הרבה אומות אחרות, גם בשבילנו, הדבר תלוי בנו, בה במדה שנלמוד אותם ומהם, שנשיג אותם ונסגלם לנו, שנוציא ניצוצות מהם בשביל אור נשמתנו, — במדה זו נגדל, נתעשר ונתחזק.

ואולם גם בלאו הכי כדאי הדבר להתעסק באמונת הגרמנים הישנה, היא ארכה עד המאה ה"א, אלמלי נולדנו לפני ח' מאות שנה היינו נמצאים עוד בין עובדי אָדִין (Odin), בין עובדי אותו הגבור, אשר הסקאנדינאווים הקדמונים עשוהו לאלהי-האלהים, אם רוצים אתם לחדור לתוך תוכה של ההשכלה המערבית, להכיר את כל מקורותיה ורשיה או מוכרחים הנכם לשים לב לאותה האמונה, שהיתה שלפת הרבה מאות-שנה בארצות האל, "יעקב לא מת" אמרו חכמי ישראל, אנו יכולים ג"כ להגיד: אָדִין לא מת, האנגלו-זאקסים קוראים עוד היום ליום הרביעי בשבוע Wednesday, וימו של אָדִין. הרבה ערים

באשכנז קרויות עוד היום על שמו. ביסמאק, זה הגבור שחי רק בתוך המעשים, בתפקיד השעה, בהמצאות של ההנה והעתיד, אף הוא הזכיר בנאומיו את האל, "לאקי" ואת "דוראן טייטאניקוס". —

שירת וואגנער והעבכעל בנויה על יסודות המיתולוגיה העתיקה. הענריק איבסן וגם 6. נאנסן הם כמו המשך שירת הגבורים העתיקה. יותר מזה: גם הכנה חודרת של שעקספיר דורשת ידיעת החיים העתיקים. האמלעט (אמלעט) הוא יצור מיתולוגי, והטרגדיה שלו עם אביו, שהרעל בשעת שינה ע"י איזו רסיסים שזרקו לתוך אוזנו, — מעשיה זו וכל השאר הוא מיתוס סקאנדינאווי! סאקסא עשה מזה ספור דעניי ושעק-ספיר עשה מן הספור הדעניי דראמה אנגלית. הרי לכם גם פה הפכוב האין-סופי של הכח! סולם של הקולטורה האנושית מגיע בראשו לדורות עמומים בערפל, ורוח כל הדורות האלה היה בנו. דם הדורות דמנו, ונשמתם נשמתנו.

אופער נור וינד וויר, אונד טיעף אין אונס רינגט

בלוט פאן געוועזענעם, צו קאממענדעם ראָללעם,

בלוט אונזערער פאָמער, פאָלל אונזר' אונד שטאַלץ — — —

כך כתוב בשירת-הערש של המשורר העברי, צדק. אנו כשתבשים, למשל, בהמבטא "היך וחי נמשך!" ואין אנו שמים על לב, כי כבר השתכשו בו לפני שלשת אלפים שנה; כי כבר השתמש בו אוריה החתי בעמדו לפני דוד, —

"בהאופי האשכנזי יחלם העולם" — כלענ-לצים מצלצל פתגם נאטהע באוני "מכבינו" הצעירים, טרודים הם בחורי-ישראל יותר מדאי באמידת ובשמיעת-נאומים ובכתובת ובמסמך ברושורות ואין להם פנוי להתבונן בכל המאור שבאופי האשכנזי. לפני טאה שנה נזר נפוליון גזרת גלות על אשה מפוארה אחת, על מרת שטאל. זו היתה, גלות פוליטית". כשנה עשתה באשכנז, ופרי הימים האלה היה אותו הספר המהולל "אשכנז", אשר ריחו לא נמר גם היום. המאור שבאופי האשכנזי בצדק להצרפתית הגדולה מכל עבר ופנה, נצנץ לה מכל חור וסדר, ולעומת זה: צעירינו מכל המחנות עושים כמה שנים באשכנז, מבקרים לכאורה באוניברסיטאות, עוסקים לכאורה בכלכלת העם ובכתובות העם ואינם רואים אלא את הפוליטיקה ואת אדרת-הלייטנאנט! הוי, איזה טמטום הלב! הוי, איזה קטנות המושגים! איזו עניות במקום עשירות כרוכה, כתנפחת ומתהוללת! —

"אן דעם דייטשען וועזען ווירד די וועלט גענעזען!" גם העולם הישראלי, ואעפ"כ קל להבין את מקור הקור והכפור כלפי אשכנז, וקל להבין גם את עקת לבו, את הרתת של בריינין כלפי המיתולוגיה הגרמנית, אין פלא ואין היטה. ערוכה היא מיתולוגיה זו, ערוכה ופשוטה, חסרה היא כל אותם הסמנים הקוסמים של חברתה היוונית, אותם התנאים והיסודות, שהביאו לאור העולם, היו אחרים לגמרי. מקורותיה היותר חשובים נמצאו באיסלאנד, באותו האי השכמם והמשונה והפלאי; באותו האי הכנוסה בתושי ומסובר בסערות במשך הרבה ירחים, ואולם בימות הקיץ הוא כנלה יופי פראי ובוהיר; באותו האי, שהנהו כמו שדה-מלחמה לתהו-ובוהו, להרי געש ואש מתלקחת, לשלג עולמים, קרח ובפור — פה, כפלצות ובלהות ווועות אלו, שלא היינו משערים כלל לחפש אחרי רשמים של איזו תורה, במקום הזה נכתבו דברי האכונה הזאת. ואכנס האנשים אשר נרו פה היו אנשי-פיוט במדה מרובה, ומחשבות עמוקות היו בלבו האנשים ורוח השירה פעם ויש וררו את מחשבותיהם, ובכל זאת כהר, כי האנשים האלה לא דברו, לא הגו לשם שעשועים בעלמא, כי כשם שחיי יום יום היו פה כעין מלחכת-אלים עם הפכע

והתפוכותיו, כך היה בודאי גם סהלך רוחם ודמיונם. די להזכיר את הציור ע"ד בריאת-התבל: האלים המיתו את הענק אימיר, ואו החליש ענק אחר, שנכרא כ"רוחות חמים" ומתעורבה משונה של חומרים אחרים. — ענק זה החליש לברוא את התבל מגופו של אימיר המת, וכך הוה, דם אימיר היה לים, בשרו לארץ, עצמותיו לסלעים. גבות עיניו היו לאגונארד, משכן האלים, קרקבו היה לרקיע-תבלת והמוח לעבים וענגים, איהו מעשה נורא! אל נא נשכח: גם מעשה-נורא זה הוא רעיון; רעיון של נפשות עמוקות, רציניות, יסודיות, מחוסרות-תרבות; של אנשים הפותחים את לבם כלפי הדברים המקיפים אותם ומסתכלים בהם פנים אל פנים, לב ללב. בעלי צפון-אירופה אלה היו בחינת ילדים-אנשים. תמימות וגדלות, רעננות ועסקות. חפרו פה לגמרי השמים הזכים והצוחקים של יון, שדות-תנובה של הארץ הגדיבה. פה היו צריכים להלחם מלחמת-שואל בשביל הצרכים היותר הכרחיים. הגבורה, הנופנית והמוסרית, היתה פה עצם החיים. מוכרחים היו להתגבר על כל המכשולים, להשתרר על הטבע, האויב גוזר זימין ומשמאל — ואף על מי כן! "פה אני עומד ואחרת אין אני יכול!" כך היו חיי האנשים האלה. ומצב זה הטביע את חותמו על רוח האנשים. מרכז הכל, ה"אני מאמין" היסודי, ה"ברית התיכון", כמו שהיו רגילים לומר, היה כנראה אותו הצווי: חוק ואמין! רק אל תערוץ ואל תחת! רק אל תרהה ואל תפחד! היה איש-חיל, וזהי הכא כל התורה, תמצית האמונה, אבן-בוחן, ואידך רק פירושא, היה איש-חיל! צווי זה שמעו תדיר מפיו הגבורה, מפיו הטבע המקיף אותם, ועלמא דאתי מצטייר תמיד ברמות עלמא הדין, ה"בוררות" (וואל-קירען) בוררות את המוכתים ומביאות אותם להיכל אָדין; גורל חזק, אשר לא ישונה ולא יתרכך בשום אופן, גוזר וקובע מראש, מי ימות; ואין מנוס ביום המות, זה היה מושכל ראשון בשביל דרי-הצפון ההם; זה היה מושכל ראשון בכל מקום בשביל אבירי-המעשה, בשביל כל רביי-המפעל, בשביל מחמד, בשביל לוטהער, וגם בשביל נפוליון וביסמארק, וגם בשביל לאספאל והערצל, אין לנוס מפני המות! דבר זה כתוב בשביל האנשים האלה בלבת אש. ה"בוררות" מביאות את הגבורים אל היכל אָדין, ואולם את העבדים ברוחם ואת הפחותים ואת כל אשר מורך-רוח בלבם ישליכו אל גיא-צלמות — ממש כמו שאמר החסיד מנצרת: "אל מקום מאפליה נצחת, כבי וחרוק שנים" — היות בלי מורך לב! כך הורה אָדין וכך האמינו אנשי איסלאנד, אנשי צפון אירופה, שימו לב! הסתכלו להגרעין הפנימי שבדבר ותמצאו, כי אמונתו של אָדין היא נכונה גם היום, גם בשעה זו, תמיד ותדיר שורר אותו החוק, אותה החובה, להיות בלי מורך-לב. *is still value*, גם בשבילנו, פוגרומים, עולם שומם, צרות אחרונות וראשונות, תלאות ומצוקות עצמו מספר, הכובת תוחלת-ממושכה אחרי תוחלת-ממושכה — ועל כל אלה חי וקים הצווי העולמי: היה בלי מורך לב! חזק ואמין! הלחם שוב עם מצוקי-שואל! רק אל תרהה ואל תירא! חדלו לכם מן היגון שבחיים! חדלו לכם משירתכם הנוגה על כליה ואבדון ואפסון! חדלו לכם מן הגניחות, האנחות והיכבות! אם למיתה — מותו מיתת גברים, מות בני-כליוני, ואל תמלאו את התבל נעית בהמה גוועת! ציור קורא בפשטות, גם אתה, ברוטום? מתכסה באדרתו ומת! "הציעו את מטבתם השחורה, את מטבתם האחרונה בהוקור!" חובתנו הראשית כיום הוה: לבלי לפחד, עלינו לרמוס, להדביר בראשונה את האימה תחת רגלינו, לפנינו אי אפשר כלל לעשות דבר-מה; לפני זה כל מעשינו טאפע. בטרם שבער האדם את הרעדה מתוך חוזהו כל מעשיו מעשי עבר, לא איתנים אלא שקריים, גם מחשבותיו פסולות ומוזיפות, ההורויו ההורו-עבר,

מקנת כסף, הרהורי שקר, איש-חיל הנהו עוד היום איש, על האדם להיות תמיד ותדיר בן-חיל, לצעוד קוממיות, קדימה — לשום מבטחו ב בחירות וגוירת על אין ולכלי לירוא ולפחד בשום אופן. וזהו גם היום תורה כולה ואידך רק פירושא.

אָרִיִן הורה להם לאנשי צפון אירופא את התורה הזאת ועוד הרבה תורות חשובות. לפי המסורת המציא הוא את ה"רנען", את הכתב הקדמוני של הסקאנדינאווים, המסורה מוריעה ג"כ, כי הוא המציא להם את חכמת השירה. הוא היה למורה ומנהיג בשביל בשרם ורוחם, גבור של ערך בלתי-מוגבל, והשתוממותם עליו עברה את הגבולים הרגילים והיתה להערצה, לקולטוס, הלב הסקאנדינאוו חש שפעת תורה. ואמנם, האם לא התיר בשבילים את הקשר ולא פתר להם את חידת החיים? את חידת חייהם הם זאת גורלם ותעודתם? הם היו אנשים חזקים ואמיצים ופה היה לא רק גבור-ציד לפני ה', לא רק שר צבא מוציא ומביא במערכות המלחמה, מי שבעינו הפראית והמזהירה הוא מגלה תמיד מה שצריך להעשות ובלבו לב האריה הוא משליך את נפשו מנגד ועושה ומקיים, אלא גם משורר, פייטן, חוזה נשגבות, חושב רם וחם, ממציא — כמו שהאדם הגדול באמת הנהו תמיד הכל ביחד. הגבור האמתי הוא גבור בכל דבר, ביותר בנפשו פנימה, במחשבותיו, לאָרִיִן זה הפראי ומשולל כל תרבות היה מקום להתגדר, להגיד איוז מלה חיה, מעוררת, להשיג ולתפוס את אריגת יריעת ההווה ואת רקמת חיי האדם בתוכה ולהגיד מה שהוא משיג ותופס, ואם אנו עדיין משתאים לכל כשרון נאוני ושמים אותו בראש ושמים פדות בינו ובין יתר בני האדם, איך היה על הקדמונים להרגיש, אלה העלובים, שזה תחילם והתעוררם לחשוב, להגות! להם שהיו גם משוללים כל מבטא וכל כנוי וכל הערכה בשביל ההופעה הזאת, היה אָרִיִן טוב וראש המטיבים, גבור, גביא, אל, אלהות, הגדול מכולם, הרעיונות רעיונות הם איך שיבטאו אותם, אני משער, כי אותו אָרִיִן היה מעצם החומר, שממנו נעשו כל האנשים הגדולים, הוא מלא את תעודתו בתוך חומר אנושי מעולף-עלטה, אבל הוא היה אור מאיר ועליו היה להאיר מעם את חוג אותו החומר ולהניס קימעא את העלטה — וזאת הלא היא תעודת כלנו.

אָמור אמרתי מקודם, כי המיתולוגיה הסקאנדינאווית היתה ערומה ופשוטה, הכל קבל תמונה ענקית, מעין מה שספרו בבית-המדרש ע"ד-עוג מלך הבשן ומלחמת גוג ומגוג, חסרו הרמוניה וסימטריה, שובה ונחת, שונים לגמרי פסלי אַפֶּאֱלֶלֶא ממה שהצטייר פה בדמיונם ע"ד האלים השותים שכר וכיצד הם שולחים את מה אָר — אלהי הרעם והום-קיץ מפריא — להביא את הכיור מן העזאזאליים לעשות בו את השכר, וכיצד מהאָר מנצח את העזאזאליים, משים את הכיור על ראשו והכיור מגיע עד קרסוליו וכך הוא שב אל מעון האלים, ואעפ"כ אינה חסרה גם מיתולוגיה זו הרבה קיום פיוטיים, הנה האל "מאויים", אותו האל שיכול לתת לנו כל אשר תאווה נפשנו! האם אין זה קול אדם תם, אחת בלב ובפה? אל "מאויים" הוא גם האיריאָל שלנו, אלא שהכרה חודרת מלמדת אותנו, שגם הוא אינו אלהי-האמת.

לא בלי פיוט הוא גם הציור מן האילן איגדראָויל. החיים כולם נראו להם ברמות אילן, איגדראָויל, עץ-החיים, שולה את שרשיו עמוק עמוק לארץ צלמות, ואולם מצבתו שואפת אל על, אל מרומי רקיע ובענפיו הוא מצל על כל ההווה, לרגליו במטלכת השאול יושבות שלש נשים, אלות, נאָרנען בלע"י, וחזקתות את הגורל לכל חי — שמות הנשים: עבר, הווה ועתיד והן משקות ומרוות את שרשי העץ במימי המעין הקדוש, ומשתרעים הענפים בציציהם ועליהם — מאורעות, תלאות, עלילות והרפתקאות — על כל הארצות

והזמנים, ואמנם האם כל עלה אינו תולדות אדם, כל עורק אינו איזו עלילה או מלה? ענפיו הם דברי ימי העמים, המיתו היא ניב שפתים של האדם מיום הבראו, וכה הוא הולך וגדול, האילן הזה, נשימת תאוות אדם נושבת בו — או הסערות סואנות ושואגות בקרבו כמו קולות כל האלים, זהו איגדראזיל, עץ החיים, הוא העבר, ההנה והעתיד, מה שהיה, היה ויהיה; הוא הקניגוצ'יצה האין-סופית שר הפעל "עשה", כשאני מתבונן ורואה את הסביב התמידי של עיני בני האדם, איך הם בהם תליא, איך כל פרט הוא מקושר בקשר שאין לו התרה עם הכל — איך המלה שאני כותבה פה בדיו שחור על גבי נייר לבן אינה שאולה מאוצר שפתנו גרידא אלא מכל הדורות, מיום שהחל האדם הראשון להגות ולדבר — אין אני מוצא שום תמונה והשואה יותר נכונה מזו של האילן. יפה, כולה יפה ונשגבה! "מכונת ההייה" — הוי, התבוננו נא, איזה נגוד!

ויש אשר מתגלה בהשירים ההם גדלות עולמית ואמת פנימית, כאותן שיטתן תמיד בשירים שמתקיימים בעל-פה הרבה תקופות, גדלות הנפש, לא רק גדלות הגוף והשטח הענקי. מתראה בהלכבות ההם מילאנכוליה נשגבה, חרישית, בלי קנים, הגה והי, מבט חפשי, חודר לתהומות עמוקים של הרעיונות, נרמזה שראו הצפוניים הגבורים ההם מה שגלה תמיד העיון הרציני: כי "הכל הבל", כי העולם הזה אינו אלא צל, הופעה, מראה אבל לא יש, לא הייה, כל הנפשות העמוקות מגיעות לנקודה זו: קהלת, חכמי-הודו, פילוסופים אשכנזים, שעקספיר, כל חושב רציני בכל מקום שהוא.

הננו עשויים מעצם החומר, שממנו החלומות נעשים, — הכל חלום, מענינת אנדה אחת מתקופת בין השמשות של האמונה הסקאנדינאוית, האמונה הנוצרית כבשה גם את המקומות האלה, המלך אלאף הודו במצוה זו והאנדה הזאת היא מחאה כבושה ונוגה כנגד הפרוגרם של האמונה החדשה. וכך היא מספרת: המלך אלאף ואחותו מרעיו נמסו באניה מחיף לחוף לשפוט את העם, לאחר שעזבו את אחד החופים מצאו ביניהם איש זר עם עינים רציניות ותו-פנים רציניים, בעל קומה אמיצה, זקן מגודל ואדום, יפה-תואר ויפה-מראה, השרים באים עמו בדברים ותשובותיו מפליאות ברוחן העשוי לבלי חת ובעומקן. לבסוף מבואים אותו אל המלך, גם כאן מעירה שיחתו השתוממות, האניה עושה את דרכה הלאה על שפת האי היפה, פתאם פונה הזר אל המלך ואומר לו: "כן, מלך אלאף, יפה הוא מאד בקרני פז של השמש, פה מולדת רעננה, פוריה ומפוארה בשבילך: כמה ימים קשים היו לטהאר, כמה קרבות ומלחמות עם הנפילים, עם ענקי הצורים ער שהגיע הכל לידי כך! ועתה, כנראה, חושב אתה לבטל את טהאר! מלך אלאף, השמר לך!" — כה אמר הזר ומצחו קמט. כשהרימו שוב את עיניהם לא ראוה עוד, וזהי התגלותו האחרונה של טהאר בעולם! —

...טהאר נעלם, נעלמה כל האמונה הזאת, כל העולם הזר והמזור הזה, בקרית-ספר שלנו כמעט שלא היה גם זכר לזה, מרעיש את הלב מה שהאנשים האלה חשבו ע"ד היום הגדול, ע"ד הרבן העולמות ו"שקיעת האלים", גם האלים מתים. אבל זהו באמת רק מות מדומה, האילן איגדראזיל חי הוא, סקאנדינאויה לא מתה, ממקום משואות התורה הישנה יוצאת תורה חדשה: איכסען, ביערנסון, כל טוב ויפה, מוזיקה, אמנות, גימנסטיקה, כל מדה נכונה, —

כפר לושאן, שלהי טכת.

ר'. בנימין.

מפרקו של אחד השרידים.

איני מושל עוד בעצבי, אנוס אני להתפרד מחבורתם. מתפלץ הלב למראה כל אלה האספות הפומביות והנסתרות. או שמא אותם שקוראים לעצמם „צעירים“ ו„פועלי-ציון“ פועלים הם? הלא צחוק הוא! אותו האקסטרן וגופתו הצנומה, אותו בעל-השער עם נאומי-הסוציולוגיה שלו, אותו הקטן עם חוצפתו היתירה, אותו בעל-המשקים עם אפוסטרופותיו על הפרולטריות — הם פועלים?!

צחוק, צחוק קשה. יוצרים להם בהבל פיהם מלים ומלים ומצחקים בהן. כלום יודעים הם אומנות מהי? כלום אחזה מימיהם ידם הענוגה איזה כלי-עבודה? כלום סבלה נשימתם הקצרה חוסר-אוויר בבית-חרושת? הן יראים הם את העבודה כמו מפני הנחש, מביטים עליה כסלוד-נפש. בורזואים בכל שורש נשמתם ונימי לבם, מאין להם ה„פסיכולוגיה הפרולטרית“ — מאין?!

...בעמרת-נצחון ובלב מדוכא שבתי היום הביתה. על אחת מחברות-יהודה היינו, נודמנו שם עם ערביאים אחדים ועם חיילים-טורקים שומרי-מחמדינו. התחילו הללו סונמים בנו — ומשלנו כמעט שנפחה נשמתם מרוב פחד... וכי יוכלו הפרולטרים האינפלנטים להתחזק סבין בדיהם? הלא רק למראה להבו יפחדו וירתעו אחורנית; הלא בבוא שואה — והיו הם הבורחים הראשונים.

כמעט שלא קרה זה גם היום. או חשפתי ורוע. — ראה שריר, ראה שריר, — שמעתיים קוראים פה אחד. נבחנו כלם, וביראת הכבוד עמדו לפני ומששו ומששו בורועי. אני העקרתיה בדיהם — ידעו נא כי יש עוד יהודים קדמונים בעולם. יתגרה נא אתי ערבי עוד הפעם! יתגרה בשרירים — כקורת בית-הבר, בחזה — כפתח רחב, ביד — ממיל-ברזל!

החבר החדש שרכשתי לי עשהאל שמו. כבר נאבקנו. כחו כחצי! שעה נאבקנו, כפסילי-אבן נדחקנו זה בזה מבלי יכולת לנוע. והו פועל! אני יודע את תולדותיו. בעל-מלאכה היה כל ימי חייו. ההשכלה הרחיבה והעמיקה את סגולות עצמיותו, עצמיות בריאה, שאין בה אבק מבור'אזיות ומתפנוק. לו „פסיכולוגיה של פועל“! הוא כפר לי למה בא הנה, ציוני מאין כמוהו. אינו רוצה במתנות — רוצה הוא להשיב לו את שלו, והו פועל-ציון!

...פעם נסע באניה מאלכסנדריה ליפו. אניה טורקית היתה ורוב נוסעיה ערביאים היו. והיו שם גם מבני הגולה, יהודים ויהודיות שנסעו לארץ האבות בתור קאנדידאטים להר-היותים... והנה ערבי אחד, חזק ואמיץ, התחיל מתגרה בזקנינו, מחרפם ומקללם. רתח המו של חברי. נפלה בפניו מעין דליקה והתנפל עליו באכזריות מופך בקללו אותו ואת אלהיו יחריו... מהרו הערביאים להשיב לו מנה ואמרו להשתער עליו בקראם:

— האניה לא לאנגלים היא — היא שלנו!

הוציא חברי תוך כרי-תשובה את מאכלתו מנרתיקה — מאכלת חדה ולטושה שקבל למזכרת מאגורתו באלכסנדריה, וכונן אותה נגדם — להשמהמאכלת ועזרו-רוחו עשו רושם. והרימו היהודים יד לאל עליון ואמרו: יהודי רשע — אעפ"כ לבי-יהודי לו! אוכל-טרפה — אעפ"כ ניצוץ יש בו! מי יציל את כבוד היהודים? —

חברי אוריה — ברוך שמו! תמיד הוא מוזג לי שפת-תנחומין... הוא — המתינות בעצמה. מדבר בנחת, צועד בנחת, אינו מתרגש ואינו מתפאר. דומה כאילו להרים את ידו לא יוכל.. אעפ"כ כמה גדול כחו, אמץ-לבו.

כמאה משלחם עמדו יחד, וכשעבר עליהם, זרק בו אחד מהם גדוף. אצל המושבה היה זה. הצעירים האחרים שזכו לזה השתמשו במרירות רבה... אבל הוא יעבר ע"ז בשתיקה?

חרור מצער, אבל במתינות, הכה את המגרף על הלחי. מכה אחת ולא יסף — אבל כמה שינים נפלו!

התנפלו עליו; והוא, יחיד, הוציא את סכיניו ממגפו. הם, מרוב תמחוץ נסוגו אחורנית. ושוב אמרו להשתער עליו, ושוב נסוגו אחור. והוא, לאט-לאט, התרחק, וסכיניו בידו, ער שבא למקום-השוב.

הוי, די! די! רב! רב! רב! לכם, בעלי פרוייקטים מחוכמים ונאומים ארוכים! לבי אומר לי: לא מכם תבנה הארץ! לבי אומר לי, כי רק מאנשים, מאנשים כמוני וחברי השנים, יכולה הארץ להבנות.

אנחנו — שאיננו שואפים לעושר ולקנינים, אנחנו הרוצים לחיות כבדואים. — אנחנו, אמיצי הלב, נשומט בכל רחבי-ארצנו ומדברותיה, נשב באהלים ונרחיב את ישובנו.

כבדואים נחיה! נתכדכל כמוהם, נתלבש כמוהם, ואת השבע נחיה. נפיץ בכל מקום שפת עמנו, נכרא לה הד בין כל ההרים, נמוגה בהמית הרוח!

מתוך אותם „מדבריות“ צריך לקום דור-נביאים חדש, נביאי-הגאולה „רומנטיות! אגמי-פרולטריות!“ — אכן, לי שגולד פרולטרי יאמרו ויצוו מה עלי להרגיש ולחשוב בתור פרולטרי, אכן!

אוהבים אנחנו רומנטיות זו, אוהבים אנחנו נביאינו הקדמונים, — אנחנו חפצים גם בתחיתם!

רוצים אנחנו בארצנו ולשיב לה את יפה מקדם; רוצים אנחנו בשפתנו — גם להחזיר לה את הנעימות השירית!

יחידים אנחנו עתה, בודדים, אבל כשיתרבה כחנו, יעצם מספרנו — אלה הם ימי המשיח שלנו!

מאיר וילקנסקי.

יפו.

מחשבות.

ו. שתי לגנדות.

שתי לגנדות: הלגנדה של כריסטוס והלגנדה של נפוליון.
שני הקוסמים של ההסטוריה האנושית: כריסטוס — מי ששם את עצמו אסקופת הנדרסת, שלא היה לו בעולמו כלום, נפוליון — מי שרכב על גבי האנושיות, שהלך וכבש את כל העולם.

מי היו מתוללן, מולידן של שתי הלגנדות?
את הלגנדה של כריסטוס המציאו הרומאים והברברים של ימות הבינים, כובשי-העולם וגבורי הרצח, החמס והשוד.

אפשר הדבר — כך היו שואלים — יש ילוד-אשה בעולם, שהוא מוסר את נפשו על איזו אמונות ודעות?! כנוהג שבעולם אדם מוסר את נפשו על ארץ-מולדתו, על השגת עושר ונכסים, בתולות ונשים — אבל על אמונתו — מי שמע כזאת, מי ראה כאלה?! אין זאת, כי אם אלהים הוא, אשר שלח את בנו מן השמים להציל אותנו, לכפר על כל עוונותינו.

אחד מבני-בניהם של גבורי-הרצח, מלמד-המוסר פסקל, היה אומר: את הכל אני מבין, מבין אני את העולם הנשמי ואת העולם השכלי, אבל את המוסר — אין שכלי משיג, אלמלי היו מתכנסים כל העולם הגשמי וכל העולם השכלי לא היו יכולים לברוא אפילו אטם אחד מוסרי, האדם הוא רע, האדם הוא אכזרי — כיצד הוא יכול לקפוץ מעורו, כיצד הוא יכול לרלג על עצמו, לעשות דבר מה בשביל חברו? המוסר הוא דבר שלמעלה מן הטבע ולית מחשבה תפיסא ביה כלל. המוסר — הוא מתנת-אלהים.

את הלגנדה של נפוליון המציאו במאה התשע-עשרה, במאת הדימוקרטיות וההומניות, אחרי האינציקלופדיסטים ורוססה, אחרי הריבולוציה והטירור, אחרי התגות של הרומאים והכובעים של הפריגים, אחרי הריפובליקה והקוננונט, אחרי צלצל-משק-השמות: חופש, אחוה, שוויון — נפוליון!

ויקטור הוגא, שהיה עומד כל ימיו ועושה ריוורנסים נאים לפני אותם השמות הנאים, שמרוב הקידות וההשתחויות לפני הדרת-כבודן של המלים: דימוקרטיות והומניות נעשה גבן — אותו ויקטור הוגא עצמו רואה את נפוליון ומתנפל ארצה, משתטח מלוא קמתו ומגמגם: אפשר, בימים האלה ובזמן הזה, עכשיו — חופש, אחוה, שוויון, דימוקרטיות, הומניות — ונפוליון?! היאך? כיצד?! אין זאת, כי אם אחד מן הנפילים הוא, אחד מבני-האלהים!

נימשה, שלא היה יכול להרוג יתוש מימיו, שהיה מעיד על עצמו: אלמלי הייתה הורג נפש אחת אי אפשר היה לי להיות מרוב-הצער של התרטה — היה עומד כל ימיו ותמה: כיצד נפוליון, שהוציא אלפי-אלפים נפשות לטבח, היה יכול לא רק להיות אלא אף להתענג ולראות טוב בחיים? כיצד היה יכול לסבול והיכן נטל כח לנצח בנשמתו את אותו הצער הגדול והנורא, שהייתה התרטה צריכה לעורר בקרבה? — ונימשה הגיע אל ההתלהט: לית דין בר-נש! אדם העליון הוא!

ה. רומן משונה.

(לא כלום מאת י. ה. ברנר. א) בינו-לבינו, (ב) הוא ספר לעצמו).
הוא ספר לעצמו רומן משונה, אלמלי שמעה אותו אמליה איכנובנה (בינו-לבינו),
או גם מר י. ב. ווידמן, היו אומרים בלי ספק: "מדה נוצרית".

הנוצרות לבדה—מדמה אותו המזורר של השווייצרים—היא שמהרה, הקדישה את אותה התאווה, שכל עיקרה אינה אלא צורך גופני, שהרימה אותה אל מדרגת-האהבה עם כל אותן ההרגשות הרכות והעוועי-הנשמה הדקים הקשורות עמה, נפלא הדבר, כי בין הבריות השונות, שיצר יעקב וסרמן, אנו פוגעים תמיד בנוצרים עושים בבית-יעקב מעשה-בן חמור — והם אינם מרגישים כלל בעלבונה, אינם מזדעזעים כלל אל צערה.

היה שם בין אותן הבריות יהודי אחד מ"יהודי צירנדורף" ולא היה נוגע באהובת נפשו אפילו באצבע קלה, חושש היה, שמא יטמאנה במגע. הנערה היתה עוגבת עליו בכל יצורי-גוה, בכל בדי-עורה, ותובעת היתה אותו פעם בגעגועים ובתחנונים, פעם בעזות ובחוצפה — ולא נענית, אז יצאה הנערה לתרבות רעה והיתה עושה גופה הפקר כדי להכעיסהו— והוא עמד במרדו — לפי שאהבה,

גם גבור הרומן המשונה של המספר לעצמו "לא קרב, לא הלך" אל האשה אשר אהב. קדושה היתה בעיניו, "סמל החיים", "התמימים, המקוים, המאמינים, הסובלים, המבקשים", "אחת הנפשות המהורות, הקדושות, המעונות, המהפשות נשגבות", "המהדשות בתוכן, המעלות מחדש את השאלות הישנות, הנצחיות, הגלודות", הוא ירא לגעת בה, שמא חלל את הקודש. הוא איננו מאמין בעצמו, בהרהרויו אדונית, "ששלמים הם", ירא הוא את התאווה שבאותם ההרהורים, את הגופניות, את הצורך הגופני. "אהבה פלאית, טבעית, יונית" לא לו היא, הוא איננו יוני, אינו האדם השלם והתמים של היצירה היונית, ובשעה שהוא מזהיר בה, בשעה "ששחוקה הנכון מפרפר בתוך-תוכו", התאווה הרעה באה לצחק בו והיא מעבירה לפניו "תמונות אחרות". יודע הוא, שהדבר הוא פשוט, שהתמונות באו לפי שקרא להן, לא לפי שהיה "צריך להן" צורך פנימי, אלא לפי ש"רעב הוא". אבל התמונות "מרעילות את דמן", מטמאות אותו ומרחיקות אותו מזו שאהבה נפשי, הטמא לא יקרב אל הקודש.

הוא מתמוגג מצער, מתבוטס בדמו—והוא יושב ותופר במעמקי נשמתו, ויותר שהוא חופר, דורש ומבקש, יותר הוא מסתבך ומתבלבל, הוא מלא הרהורים והרהורים על ההרהורים, ריפליקסיה וריפליקסיה על הריפליקסיה. הוא כל כך אכול-נגידים וסתירות עד שאפילו באותה שעה, שזערו על אבדתה מגיע עד הנקודה הקולומניצינית, בשעה שהוא מורש את שערות ראשו, גועה בבכי, רץ שולל. הוא נזכר ב"אבריה החדים" ו"שפתית הדקות והסגורות", ש"לא היתה בהן אותה האשיות, אותה האמיות, שבשפתים תחתונות עגולות ומלאות כענב-חמר, תחת שפתים עליונות, מארכות, שדופות חן".

תאמר: אזכרה זו מלמדת, שהוא לא היה אוהב אותה כל עיקר — אבל אם כן כל א ותו הצער, כל אותו הדם, המטפטף מן המונולוג, מהיכן הם באים?

פרישות זו חולשה יש בה, אותה החולשה, שבעזרתה היתה בעלת מעונו של קיטין "מוכיחה בעליל" לשכנותיה, כי "לכניסת אותה הבתולה הבלה ארזו... על צד האמת אין מה לחשוש" (בינו לבינו), אבל חולשה זו איננה פריה שר חולשת הרצון — כשם שהיו חושבים רבותינו הרוסים, איש "הצמא ראושר ולאהבה, לאושר של אהבה", ובכל זאת כחו גדול לכבוש את יצרה, "לפסוק לעצמו" (את המלה "ולעולם" הנני משמיט בכונה — אל תאמין בעצמך עד יום מותך!) ש"אין אושר"—איש אשר כזה איננו חלש הרצון.

החולשה של המספר-לעצמו — היא פריה של ההסתכלות העמוקה בסודות נשמתו, ההסתכלות, שנעשית לו טבע שני, נשמה זו נדחפה, נדחפה מן החיים והיא יושבת בפנתה

הנמחרה, מתעטפת שחורים ולבושה שחורים, ומהרהרת על החיים ועל סודות החיים, רעים היו ימיה בעבר, העתיד — מנבא לה נוראות, ההווה — יאוש דומם, נורא היאוש ונוראה ממנו הדומיה של היאוש.

נשמה זו לא נהנתה ונעשית בלתי מסוגלת ליהנות מן החיים, החיים פשטו לה את הרגל. וממולו עומדת היא, „בת-החיים“, ש„חיים היו גם בשרוך נעליה“, אשר „חייה היא — לפי עדותה עצמה — טובים, טובים מאד“, עד שהיא „בושה לפניו מפני זה“ — היא יוצאת אל מלחמת החיים, „מתענינת בהמאורעות וקצת מגלגלת גם היא את גלגלי-ההסמוריה“. החיים הם חייה, המלחמה — מלחמתה.

ובשעה שפגשה על דרך-חייה אותו ותתבונן אל צרתו ואל כאבו לא חשבה להיות המעבר, הגשר, אשר עליו יעבור הוא את התהום, הרובץ בינו ובין החיים, — אלא על מה היתה חושבת? היא, החיה, הלוחמת, יודעת היתה, שהוא, הנמצא מעבר לחיים, הוא, שאיננו עומד בקשרי-המלחמה, טהור הוא מוזהמת החיים ולא דבקו בו מן הרפש ומן העבטות שבשרה-המלחמה, ולפיכך היתה רוצה „להגביר את טהרתה במעינו, להתעלות על ידו, להתקדש בקדושתו“. היא היתה בת-החיים, והחיים המה לא רק „טעות“, אלא — וקודם כל — איקספלואציה.

והיא כל כך טבועה במלחמתה ובחייה עד שהיא איננה רואה כלום מן הנעשה מעבר לחיים, מן הנעשה. כאותו התהום הנורא, שבינו ובין החיים, בעיקר הדבר היא גם איננה מכרת את עומקו — או אולי גם את מציאותו — של אותו התהום, אלמלא כן לא היתה „משתדלת לפתור את השאלה המענה: כיצד לעשות, ש„האנשים שכמותו“, ילכו ישר אל החיים ויתמוגו עם עיסתם וישתדלו לגלגל את גלגליהם“. הוי, תמימות קדושה!

האפשר הדבר, ש„האנשים שכמותו“, ילכו ישר אל החיים, יעברו את אותו התהום — בשביל מה? כדי „להתמוג עם עיסת החיים“ — ולהתבטל בה? כדי „לגלגל את גלגלי-החיים“ — מדוע? מה המה אל החיים ומה החיים להם?

אותם „הפריצים בעלי-התשובה“, שאסונם המיוחד היה, מה שהם ואבותיהם ואבות אבותיהם אורי עד סוף כל הדורות שמנו עשתו מדם האכרים וממח עצמותיהם, היו מרגישים — או עושים את עצמם מרגישים — צורך לסלק את חובותיהם לאלו האכרים והיו הולכים ודורשים להם דרשות על ימות-הזהב, המשמשים ובאים, ועל אותם הקרבנות, שהם, האכרים, חייבים להקריב, כדי לקרב את הקץ.

הוא — ש„חיו אינם חיים“, אשר מאומה אין לו בעולמו, שמאחוריו ענני אופל וצלמות ומלפניו אימה חשכה וגדולה, אשר „צערו“ גדול כ„צער כל היקום“ — הוא איננו מרגיש ואי אפשר לו להרגיש צורך לסלק את חובותיו אל מי שיהיה. הוא איננו חייב כלום, ודבר זה עצמו, שהוא איננו חייב כלום — זה כל אסונו.

נשמה אשר החיים הונו אותה, רמות, אשר מלחמת החיים זרה לה, והיא מלאה רגש ומחשבה, אי אפשר שלא יטרידנה כפעם בפעם איתו, הרהורו הבנלי, התדירי, הקיימיני: לא עשיתי כל רעות בחיי, לא עברתי על כל עבירות, ועתה אמות בנקיין נפשי, עתה לא נשאר לי אלא למות כמו שהנני... (בינו לבינו).

כדי להנצל מן אותו „ההרהור הבנלי“ — אין תקנה לאותה הנשמה אלא ביצירה.

בר-טוביה.

...על הדם.

אָמַש, עַל פֶּרֶשֶׁת חוּצוֹת עִיר הַבִּירָה,
בְּעֵמֶק עֶכּוֹר אֶחָד בּוֹ עֲנִיִּים נָרִים,
עֲמִידָה נִעְרָה אַחַת—מִן הַשּׁוֹמֵר זֹהִירָה—
שֶׁדִּרְכֶּיהָ מִפֹּרֶת הִיא לִזְרִים.

חֹרֶת פָּנִים גְּבוּהָה עֲמִידָה שָׁם עִם צִלָּהּ
שֶׁהִתְאַרְךָ עַל מְרֻצַּת הָרְחוּבוֹת ; —
בְּעֶבְרִי עַל פְּנִיָּה זֶרְקָה אִיזוֹ מְלָה,
אַחַת מִן הַשְּׁנוּרוֹת עַל לְשׁוֹן הַתּוֹכָעוֹת.

לֹא הֶאֱזַנְתִּי אֶת הַמְּלָה, וּבְחִפְזוֹן
בְּלִי עֲנוֹת מְאוּמָה לָהּ עֲבַרְתִּי הִלָּאָה —
אֶךְ בְּצֵל רֶדְפָנִי סָמַל זֶה הָרָיוֹן,
מֵאַחֲרֵי עוֹד שִׁמְעֵתִי אֲנִיחַת־קִלְלָהּ.

הַהֲרִגִישָׁה זֹאת הִנֵּפֶשׁ בְּעֶלְבוֹנָה ;
עֶלְבוֹן אִי-עֲנוֹת לְנִעְרַת־הַשְּׁפוּלִים ?
אוּלֵי יֵצֵאָה זֹאת הַפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה,
וּבִקְלָלָהּ צוֹרֵר עֲרֵעוֹר הִד־הַבְּתוּלִים ?...

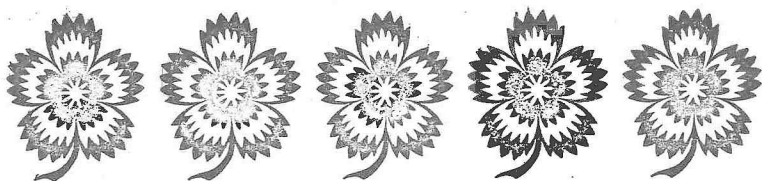
מִי יוֹדֵעַ אִם לֹא הֵצִים לָהּ הָרַעְבוֹן,
וּבָפִים הָרִים לֹא מֵצָאָה עוֹד מְאוּמָה ;
אֵין לְמֵרֵאשׁוּתֶיהָ כֹּר שֶׁתִּתֵּן בְּעֶרְבוֹן —
וּדְמִשְׁכָּן יֵצֵאָה אֶת כְּבוֹד עֲלוּמָה...

יִפְחֲנָא מִמָּנָה צָעִיר אֶת עֲבוּמָה,
יִתֵּן לָהּ אֲנוּרוֹת־אֶתְנָן עַל חֲשִׁבוֹנוֹ —
אֶחָד יִהְיֶה הוּא שְׂיִסְלַח לְהַחֲזִמָּאָה,
כְּשִׁצִּים לוֹ בְּחַיֵּיו גַּם רַעְבוֹנוֹ.

יִקַּח צָעִיר אֶת עֶרְבוֹן הָעֲלוּכָה,
יִתֵּן לְהַפְדָּשָׁה אֶתְנָן־שְׁפוּלִיָּה —
תִּסִּיק אֶת הַתְּנוּרָה עַל הָדוּם, בְּשׁוּכָה,
וְאֵת לְחֻמָּה תֹאכַל עַל דְּמֵי בְּתוּלִיָּה !...

ש. פִּינְסְקִי.

בִּרְלִין.

מעבר לגבולין.

שברי מחוות.

ארבע מערכות.

מאת

י. ת. ברנר.

המערכה השניה.

חדר רחב ולא מרווח בקומה השניה — מעונו הפרטי של ר' חיים יהודה, הרצפה, העשויה מקרשים, לא מצבעה, כלי-הבית דלים, מועטים וקנוים-מחדש, שע"ז מרגש בתיך הדחק איוו ויקניות, הרושם הכללי הוא של דירת-ארעי. תמונות-משפחה אחדות, ראי פשוט; על כרכב-הכירה תמונתה של רבקה בעלומיה, פנים בריאים, מלאים וטוב-לב נשקף מהם, פתח אחד בצד שמאל לחדר צדדי ופתח-יציאה אחד למסדרון קטן, שמשם יורדים במעלות אל הריסמורן, ערב שבת עם חשכה, רבקה גומרת בחפזה את מלאכתה, על השלחן, שלחן-חייטים רחב, שני גרות קטנים מוכנים להדלקה, לא הרחק מהם בתוך גל של גזרי-ארג, משי, שרוולים ועוד דברים כאלה יושב יוסף'ל בדממה, עיניו השחורות-הפקחיות ולחיו המלאות-החורות אדומות מבכי רב, שבכה שעה ארוכה עד שנשתתק, מכונת-התפירה שלצד ימין רועשת. פֿעני יושבת אל החלון הפונה אל הרחוב ומרכיבה דרך שחוק על גבה את השונרא שבכית.

1.

רבקה (נוטלת את אפודת-הנשים התפורה למחצה ומעלה אותה על גבי גולם-העץ העשוי בתמונת אשה; במשמשת כזה, מסתכלת, בוחנת בעיניה) אַה, פֿעני, מה הדבר לפי ראות עיניך?

פֿעני (משליכה את השונרא, קופצת ממקומה, כמהרת אל האפודה, נוגעת בה בהתעוררות) אטון יפה!

ר ב ק ה (בשוין-נפש) דק! אבל מה דעתך, יאה? (מרסות על הצד) כאן עולה יפה?

פ ע נ י. הלא זה בשביל אחות דושייקאב?

ר ב ק ה. בשביל הצעירה. בשביל עני. לא בשביל פלונית... איך שמה? פ ע נ י. דושייני...

ר ב ק ה (צוחקת תמרוצים) דושייני — שם חדש. הרי היא אנגלית כזו! ... דושייני... (צוחקת) דאָבע ולא דושייני... יודעת היא אנגלית לא יותר ממני...

פ ע נ י. ואני שונאת אותה לא כמו את אחותה. הצעירה — זוהי סס-המות.

ר ב ק ה. אפודה תופרת היא לה מאמון יקר.

פ ע נ י. לא תזכה ללבשה. (שבה אל החלון).

ר ב ק ה (בעיון גדול) וגם פה מונח היטב?

פ ע נ י (מרחוק, בעצלות, מראה על החזה שבאפודה) כאן צריך להיות קצת יותר גבוה. (בקפיצה) צמאה אני לתה (חוטפת את כלי-החמין, ממלאתו

מים מן הדלי שבפנה, מעמידתו על הגז ומנגנת) אַי, אַ בָּאָי! אַ בָּאָי!

ר ב ק ה. גשי נא הלום, פֿעני, ואמרי... אוי, הן היא אינה נותנת לי אח"כ מנוחה!

פ ע נ י. ואת החושן בשביל אס-דושייקאב הלא כבר נמרת?

ר ב ק ה. החושן. והיכן השמלה, והיכן העליונה, והיכן...

פ ע נ י. צרותיה ומכותיה, חבורותיה וטרויותיה... תהיינה לה!

ר ב ק ה. אוי, מרשעת, מה עשתה לך? נחש! איזה ארס. מאברת-הון.

פ ע נ י. יפה-פיה זו על מוצאלימים? אימה!

ר ב ק ה. לא. את, וכי לא יכולת לקחת חמין מן המוליאר שבמבשלה?

עסקינו המוצלחים כל-כך... גם אני שוקקת לחמין, אבל אין פנאי (חוטטת בענייה) הוא לא יראה... צלל במים — (מתעוררת) נו, צריך לגמור ולהתחיל

בנקיון הבית. לכבוד שבת (מתאנחת) שבתותינו ומועדינו (אל יוספ'ל) רוצה אתה כבר לדרת, בני? רד ושחק מעט. (יוספ'ל מורד, רץ ומתרוצץ בכנף אמו) המתין עד שאבא מים, (מנערת מעליה את חתיכות האטון והחוטנים, מתמודדת, מעתיקה מסקומה את מכונת התפירה. גולש-העץ נופל ברעש) פֿעני, עזריני!

פ ע נ י (אינה זזה. בכלית-הנפש) אַי, אַ בָּאָי, אַ בָּאָי... (מנקשים בפתח) לחכנס! (דושייקאב נכנס; רבקה מתבטלת מפני הבא שמצא אי-סדרים בבית ואינה יודעת מה לעשות. יוספ'ל משהק בצדה).

2

ד ו ש י י ק א ב (הציו כאורה וחציו כבן-בית תמיד) גור איוונינ'*)! (ממהר לשבת על הכסא הסמוך לפעני, כששתי ידיו נתונות בכיסי מכנסיו, מתחיל גם הוא להחזיק את המנגינה שבפי פעני ומפסיקה מיד; אל יוספ'ל) מִפֹּן, שרץ, הם! ינ סי**), שב במנוחה, אי סיי***), שרץ קטן! פֹּן, אני שונא ילדים, אני שונאם (בגאון) יו סי, שאהם לא אוכל! (בקול של אדנות) ומה זה אתכם? למה אתם יושבים בחשכה? אי סי, אני שואל: למה אתם עובדים עוד? בשעה מאוחרת כזו, (בהברתו החצי-אנגלית, החצי-יהודית) ועוד בשבת! פעני! אי סי, את מוכנה? יו סי, היום אל המיוויק-האָלל, מחר לא אפנה: כל היום — משחק בקריקעט, נו, בלי שהיות!

פֶּעֶנִי (מאוסרה) יעם? ... ואפילו תה לא תתן לי לשתות מתחילה? ד ו ש י י ק א ב. אני בעצמי לא אלך בלי תה מתחילה, אני אשתה בריסמורן. במרתף הוה, אי, סי, וכי אפשר לשתות? (אל יוספ'ל) הו עלך, מה הומה שרץ זה. פעני! אי סי, יודעת את... ילדים תועבת נפשי!

פֶּעֶנִי (אל רבקה) השתיקי את המנוול הקטן. אינו נותן לחיות. רבקה, אין לי פנאי... (מעלה את יוספ'ל שוב על השלחן ברוגזה).

ד ו ש י י ק א ב. נו, אני מחכה לך שם מתחת, פעני! ראי נא, אני הולך. אני מניח לך רבע שעה להתלבש. אני אוהב לתת את האפשרות לנערה ההולכת אתי להתלבש כיאות. אי סי, אני אוהב, שהנערה ההולכת אתי תתלבש כיאות, דהעמ'ס אָלל ****)! (יורד. רבקה מרימה את שמלתה, שופכת מים על הרצפה, כורעת ומשפשפת בסמרטוט, דלי-הברזל שאצלה מתמלא מים נרפשים. פעני עומדת מן הצד לפני המראה ועושה את שערותיה העבותות. היא מסרקת אותן למעלה עד שהן פוחתות מלפנים ומקלעתה נעשית לחטיבה אחת מוצקה, גבוהה, חלקה וישרה, אח"כ היא שותה תה מעובדה, גמיעותיה קטנות, מפונקות, צחוק-המשובה אינו סר מעל לחייה).

3

ר ב ק ה (בתהננים) פֶּעֶנְעֵלִי, לכי נא והביאי לי את המברשת מן הפרוודור. כחותי עוויבים אותי, אוי, התינוק יפול מעל השלחן. פֶּעֶנְעֵלִי... פֶּעֶנִי (עוסקת בשלה ואינה שמה לה לב).

ר ב ק ה (משפשפת) הטיבי נא לי, פעני, אך הפעם.

פֶּעֶנִי. מחר!

ר ב ק ה (מעיפה מבט של איבה עליה מעל הקרקע) אוי, לב טאטארי! התינוק יפול מעל השלחן.

°) ערבא טבא! °) רואה אתה, °) אני אומר, °) °) °) °) זה הכל.

פֿעני. אני אתן לו רנפול! ינסה נא. את בשרו אמלוק.

רבקה (בקול עצור) תיבשנה יריך.

פֿעני (תוקעת מחטים במנבעתה רבת-הנצות) אין דבר! לא חולה הוא אביו לבוא ולהחזיקו קצת עד שתנקי את הבית. עסקיו החשובים לנוע באסיפות ובלייברערות!*

רבקה. שניכם כאחד טובים. כלכם רוצחים. אבל גם את מוכה. דושייקאב לא ימות בלעדיר. מותר היה גם לך לעזור לי קצת. כל היום לא עשית דבר. וגם עתה, חס ושלום, לא היית מחה אלמלי ישבת קצת מתחת. חיים יהודה אינו יכול אפילו ללכת לבית התפילה. עוד טוב מה שבימים-הנוראים עושים הציונים מין פה מנין. אלמלי התבישת לכל-הפחות מפני ספר-התורה שבבית. אבא מוכרח לשבת ביום-השבת בריסמורן. כלום יכול הוא לקבל כסף מידי האורחים, כלום מה?

פֿעני. והמשרת — היפה הלז?!

רבקה. ואני נופלת תחת עולי. הוא לא נראה למן ארוחת-הצהרים. הוזהר, יוספ'ל, הוזהר, אפרוחי. לשאריתך היקרה אין פנאי. כל העתות שוות בעיניה. העסק הולך וחרב — מאי איכפת לה? היא ודושייקאב שלה — יחרב העולם! (הולכות אל הפרוזדור ומביאה מברשת ארוכה, מכניסה אותה — אל תחת הספה, משפשפת היטב וגוררת משם ערדלים ישנים; מוחבת אותם בכעס כבוש).

פֿעני (נכונה לצאת את הבית) של מי הם ערדלים נאים הללו?

רבקה. של המשרת, כודאי; זה הכל מה שהביא אתו.

פֿעני. הערדלים האלה וראי כל רכושו הם. הלא אפילו ארגו של חפצים אין לו.

רבקה. הוא כרח מעבודת-הצבא, ומאין יהיו לו חפצים?

פֿעני. מעבודת-הצבא? גבור כזה! חייל! (בצחוק) אכן אוכל

הוא כשלשה חיילים ביחד. רעבתן כזה עוד לא ראיתי.

רבקה. "ירוק" הוא, אבל יוחנן שלנו אומר...

פֿעני. יוחנן שלנו — דזשולעריי! הוא נפתלי שלך — זוג.

רבקה. סגרי את פיה! דושייקאב הוא "תנא-ברא".

פֿעני. דושייקאב אינו בעלי, אבל הוא יקנה וימכור את שכמותכם

אלף פעמים בשעה אחת.

רבקה. באולם-המחולות... (באנחה) מהרי, מהרי, הכי ראש עם

קדקד. אבא שלך יעלה לעשות קידוש, ובבית חול, איש אין, פֿענעלי

היקרה בראנס־ינג־קלאם, נפתל'קה — הרוחות יודעים איהו... יוחנן גם הוא איננו... עונג־שבת!

פ' ע' נ' (בפתח, לבושה כולה צבעוני) סתמי, סתמי את פיד, מגדת-תחינות. הן מברשת גדולה בידך, יש במה לסתום. אל המיוזיק-האלל אנו הולכים ולא אל הראנס־ינג־קלאם. ברושיקאב צרה עינך. רואה את? (מראה לה קמט מעשה צעצועה בשערותיה) הכל הוא קונה לי (יוצאת).

רבקה. ראש וקדקד! שחקי, שחקי עד שתכוי... (נופלת עיפה על הכסא).

יוסף'ל. אמא...

רבקה. נו?! מה אתה רוצה שוב ממני? הלכה השארה — וכבר התחלת... אין לי פנאי!

יוסף'ל (מתפרץ בבכי).

רבקה. דום, כרעא דאבוהא! אל תהין לרקוע ברנליך!... (משנה את קולה) עלובי, עלובי, לא אוסיף... אביך היקר לא יוכל להשגיח עריך קצת... נו, לא אוסיף, לא אוסיף, רחימאי (מחבקת אותו בשתי ידיה המלכלכות. נכנס יוחנן).

4.

יוחנן (בקול גלגל) מה הילד צועק?

רבקה. הוא צועק!... אב אין לו, ולאמא אין פנאי לדאג לו. כשהוא רוצה שאנטלהו קצת על כפי ואני איני יכולה — תתעמף נפשו. ילד צריך לאם.

יוחנן. ונפתלי היכן?

רבקה. אותי אתה שואל, היכן נפתלי? הלא הוא מאנשיך.

יוחנן (משתעל) מאנשי?

רבקה. הוא הלא אברך אינטלגנטיני הוא, ציוני, מקהיל קהילות, דורש ברבים. כלום יש לו איזה רגש חובה בפני, בפני הילד? סובב הולך לו.

יוחנן. ומה הוא יכול לעשות, רבקה'לע? מה הוא יכול לעשות? אליבא דאמת. לא טובים, לא טובים גם חייו הוא. התרמי, כי לו נעים... רבקה. (כעקשנות) נעים! נעים! אלמלא היה נעים היה חוטמ בחטמו, מהתת לאדמה...

יוחנן. מאי נפקא מינה, אחותי — זהו המצב של כלנו, של כלנו. בעל השכלה הוא, אלמלא היה זר — הרי זוהי כונתי — אלמלא היה "זר" היה מוצא לו איזה דבר. כתבן במוסד עירוני, פקיד בפוסטה, מורה... רבקה. (בדמעות) לא אל זה חביתי.

יוחנן. לי אינך צריכה לספר. יודע אני מה היו תקוותיך. למאי נפקא מינה—רובן של תקוות סופן כך. מה רציתי לומר? נעקרים משורש הננו...

רבקה (הובקת את הילד) הנה אתה...

יוחנן. מריוח? (משתעל קשה) אין מה לקנא בי, אחותי. "ידיד העת"—גם זה מפלת. רעים עסקינו פה ורעים גם עסקיהם. תלוי אני שם על חוט השערה, אליבא דאמת—הם אינם צריכים לי. במפלת אין צורך בשום דבר, אחותי. סביבה זרה וקרה—לא כדאי! מכרים אומרים לי: מכרתי את עצמי—צחקי להם והציבי מצבה. שני שבועות—וכבר אין מה להיות פה, אליבא דאמת, לא היה כבר ביום הראשון. איני יכול לנשום. אין ריאה. והאזיר! והאדים! גיהנום התחתון. והנגונים האנגלים המתעבים בפי ילדינו. ונשינו המתאנגלות. שרי! כמה נועל-נפש!

רבקה. לאמיריקה לא אתן לו לנסוע לבדו בלעדי. לא, לא אסכים לזה בשום אופן. יהי מה—ואני לא ארשה שידיבק הוא באחרת לעיני, ולו תהא מלומדת וחכמה כשלמה. די לסבול! הלא כל מכרותיו לועגות לי. איש כזה ימשול בי. גם פֶּעִנִי עושה אותי לצחוק. סמוך על שלחני, אוכל ושותה וישן. כלום בעל הוא זה? אתה אינך זוכר: בעירנו לא האמינו אז, כי אנכי אנשא לו. מה היה הוא ומה הייתי אנכי. ועתה...

יוחנן. (בטון של הוכחה לעצמו) ואלה שהיו צריכים לשמוח על שאין הם אחראים בעד איש וחפשים לנפשם מהנענעים להיות בעלי-ריחים... (אחרי מחשבת רגע) נו, אלך לי: הרי איני אלא מפריע אותך ממלאכתך.

רבקה (בבקשה) אל תלך. הנה אני גומרת. אדליק את הנרות ואעבור לשפשף את המעלות ומתחת.

יוחנן. מתחת שפשף כבר אליהו.

רבקה. נו, אז רק המעלות. בינתיים אפשר שיבוא גם הוא (מחזירה את יוספ'ל אל השלחן ומדליקה את הנרות הקטנים בכרזה חמופה. פתאם) יוחנן, אמור לי, עוצה לי: אני רוצה לדבר עמו באופן גלוי. אני רוצה לומר לו: נפתלי! או לחיות כראוי או להפרד לגמרי... מה עזתך בזה, יוחנן? אמור לי!

יוחנן. מה אומר לך, אחותי? אלמלי ידעתי, שמכשרה את להפרד ממנו. אבל מתירא אני, כי אין כך כח לזה. מתירא אני, שכל מה שאת רוצה למרוח עכשיו אין זה אלא בשביל שמקוה את, כי עי"ז תעלי קצת בעיניו, כי עי"ז גאות רוחך תמצאי חן בעיניו... (מושך בכתפותיו. נפתלי נכנס בהתפעלות).

5.

נפת לי, שמעו אלי! דברים נוראים נעשים שמה! השערות
הסמרה.

רבקה, (בסקרנות) איפה?

נפת לי (אל יוחנן) ברוסיה, דברים נוראים, עקספיריזיות של עונשין,
פוגרומים, (אל רבקה) כל מכתבים לא היו?
רבקה, (בפניט מעוקמים) חכה! אנכי אכלה שם לשפשף ונתתי לך
מכתבים.

נפת לי (בקול של כבשה תמימה) הגירי לי לכתחילה, כי "תתחילי"
תיכף ואצא מיד מן הבית.
רבקה (כמתבישת מפני אחיה) אכלה מתחלה לשפשף. (יוצאה אל
המעלות עם דלי המים).

6

נפת לי, שמעה אלי, יוחנן, הנני ואגיד לך. צדקו המתקוממים נגד
הנשואין. לפי דעתך, הנשואין תבל המה. להיות קשור בהכרח עם אדם
לעולם ועד, ביחוד, אדם אינמלגנטי, שרגשותיו מרכבים...
יוחנן (כלי תשוקה) לפני ימים אחדים אמרת לי את ההפך.
נפת לי (בתוהה) העובדות משתנות ועמקן הדעות... וכיוצא בזה.
יוחנן (ברגש) נפתלי! איני יכול להתערב ביחוסך הפרטיים. מבין
אני יודע אני תמיד כך, בכל מקום כך. מתאהבים בעלמא, נושאים בעלמא
ומתחרטים בעלמא. הנאה פורתא וקוצר נפש המידית. דבר שבהכרח, כך,
כך, אבל, אליבא דאמת, אני זוכר את אחותי. היא היתה רעננה, מוכשרה
לחיים טובים. ועתה, היא אינה דורשת ממך "שווי זכויות", היא אינה באה
אליך במרוניות. היא רוצה רק לבלי לשאת הכל בעצמה, כי כבר ממנה
המשא, תאמר — המציאות; מאי נפקא מינה. אבל, בכל אופן, לא אל
זה צפתה ממך, ידים לא טובות היו בה.

נפת לי, בוראי! היא צפתה שאחיה לדוקטור, שאושיבה בכרכרות
וכיוצא בזה. חשבונותיה לא נמלאו בדיוק, איני מכחיש: לה יש הרשות
למעון עלי. איני בעל טוב. אין לי רגש האחריות בפניה. אבל בעיני אין
רגש זה שוה כלום. אנכי הנני אדון לעצמי. אנכי איני משתחוה לא לבורא
ולא לנוצרי. אנכי איני אדוק גם במוסר היהדות, שמעה אלי, אדם חפשי
אנכי בנמיותי. איני מולסמיואני. הנוצרות והבודיות — הלא בעצמך הורית
לי זאת אתמול — שרשן ברב תאוות, בתאוות רעות...

יוחנן. בתאוות סוערות, אמרתי, וברוח כבדה ועמוקה ובהבנה
פנימית חודרת וכאהבה נאצלה... ואולם, חדל לך מזה!

נ פ ת ל י . ואני נמיותי, אודה ולא אבוש, קרובות יותר לעפיקוריוזם. אני נמיותי ממוזגות ואין צורך לי להכריע את הכף לאסקפזיוזם. אני מודה בחובות. (בשטף לשוני) כשאהבתי את רבקה היתה גם אז אהבתי מסוג אחר, לא תאווה פראית ולא אהבת-מלאכים אפלטונית, ממוזגה, סינתטיות היתה אהבתי...

י ו ח נ נ . הבלים ! יש להמיל ספק.

נ פ ת ל י . במה ? כי אהבתי אותה בכל הגשותי ?

י ו ח נ נ . בזה שעכשיו נוטה אתה, כביכול, לאהב אחרת.

נ פ ת ל י . ס... ס... ס... היא נעשתה בימים האחרונים לינמה

נוראה. מקבלת השפעה מחברותיה, ובוזה היא מרחיקה אותי מעליה עוד יותר : היא מכשרה לעמוד מעבר לדלת ולהאזין...

י ו ח נ נ (בענמות-נפש) הרי לך אבק של מבק ! אין כלום. זוהי אהבה בשביל פסיכולוגיה, בשביל חטוט פסיכולוגי : מה היה אלמלי נתאהב ר' נפתלי הנשוי ! זוהי אהבה בשביל להיות טרגי. זהו לא כלום ! הבינה את גורלך. בודא, משה, ישוע, עפיקור (עם השאיפה למנוחת-הנפש שלו) — כלם לא היו קטנונים. כלם חדרו אל הסוד והיו הם גם בתעתועיהם ובשגיאיותיהם. האוישים העמוקים נושאים ונוטלים. כלם. אבל שונא אני שנאת-מות, כשכל בר-נש מתחיל לתת ערך אלהי לפעילותו ולקהותו ולאהבת-כרסו ולהבליו ו... ו... (נגמס אליהו חוקוני בסינור לבן של משרתים בבתי-מוזון. וקנו מגולת. דמות דיוקנו לא נשתנתה).

א ל י ה ו (אל יוחנן) העלמה דאָבע שואלת עליך. יושבת בבית המוזון.

י ו ח נ נ . אני בא תיכף. (חוקוני יוצא).

נ פ ת ל י . זהו אליהו חוקוני ?

י ו ח נ נ . הלא לא היום הראשון הוא להיותו כאן, שאתה שואלני עליו. (הולך אחר חוקוני. נפתלי מסתובב בבית אחרי לכתם ואומר גם הוא לדרת. נכנסת רבקה כששמלתה מורמה עדיין ופניה שרויים וזה).

7

ר ב ק ה . אה, כבר מושך אותך למטה.

נ פ ת ל י . את כבר נשית אוזן אל הדלת.

ר ב ק ה . לאיוו דלת ?

נ פ ת ל י . אשה פתיה ! המקנאה אתה לי ?

ר ב ק ה . (מתעכרת) נפתלי ! די ! אתה אומר באמת, כי אנוח לעולם תחת רגליך ? שפחה חרופה הייתי לך ארבע שנים, ארבע שנים סבלתי ממך בכל האופנים. גם המעט שידעתי שכחתי בעבורך. אתה היית למלמד בכחי ובעמלי, ואתה בועט בי, הנבערה. אשמתך היא, אשמתך,

כי הבטת עלי רק כעל מוצא למחיה.
נ פ ת ל י (כצער ובגדלות הנפש) מה את רוצה ממני? שמעי אלי.
הן עיניך הרואות, כי פה חיינו אינם חיים. הלא על כן אפוא גמרתי ואמר:
לאמיריקא, צריכה את לדעת, כי לא בשביל עצמי לבד, לא בשביל תועלת
הפרטית גרידא, אני נוסע לשם. כר נרחב יפתח שם לפני. שמה...
ר ב ק ה. בלעדי לא אתנך לנסוע.

נ פ ת ל י. אבל, פותה, הן יודעת את, כי איני נוסע לקבל ירושה
שם. עד שאכונן את מעמדי — כיצד אוכל לנסוע אתך? ומה נעשה,
אם צריך יהיה לשוב בחזרה? וכי בעצמך אינך יודעת, שלא אנוח ולא
ארגע עד שאשלח להביאך אל מקום מגורי? וכי אינך יודעת, שזו תהיה
מגמתי הראשונה? מה, החדלת להאמין במוצא שפתי?
ר ב ק ה (מחרישה).

נ פ ת ל י. מוכן מאליו. ילדים איננו כבר. לא אשבע לך אהבה
עולמית. אבל הן גם בשביל בני הנני נכון...

ר ב ק ה (מפסיקתו) בשביל איזה בן? בשביל יוספ'ל? (יוצאת פתאם
מעצמה) נפתל'קה! מרדף אמרים! תמיד צדתני באמרותיך החלקלקות.
עזבתי הכל, הלכתי שבי אחריו. איני יכולה לחיות לבדי, איני יכולה
לחיות גלמודה! לא! לא! (כנוצרת באיזה דבר) אבל את חסדך איני
מבקשת, דע לך. איני מבקשת חסדך. אי כך, או כך. יקץ הקץ! די לי!
נ פ ת ל י (חוכש את מגבעתו) התחדלי למוץ את דמי?

ר ב ק ה (עומדת לו בדרך) אני אומרת: לא תלך עתה. (בצוהה היסטרית)
פה תהא קבורתך. המות יפריד ביננו בעל-פרנסה גדול. אני יודעת:
יתירה אני לך. אתה אתה רוצה לנסוע...

נ פ ת ל י. רבקה! חוסי על ילדך! אני לא אהיה ערב בעד מעשי.
ר ב ק ה. קשה-מצח! אנה אתה הולך שוב? אני רוצה לשמוע מענה
ממך. ראה: לא תצא מזה. אני אקרא לאנשים; אני אנקר את עיניה.
נ פ ת ל י (עומד אצל כרכב הכירה ואינו חובר דבר)

ר ב ק ה. אמור! הן או לאו? אינך רוצה גם לדבר אתי? מה
אני לך — וכבר הוצאת ממני כל מה שיכולת —
נ פ ת ל י. עלוקה! ... אלפי מיתות! ...

(חושף את תמונתה מעל הכרכב וקורעה לגורים; מרים את הגורים מן הקרקע
ומפוצצם לרסיסים).

ר ב ק ה. אי-אי-אי... גולן! הן את ילדך אני נושאת תחת
חזי... הרה אנכי... (נשמעים צעדים, רבקה ממהרת אל תחור הצדדי עם יוספ'ל
הבוכה, נפתלי מבוטל ונבעת ממעשהו משתמט למטה, מופיעים ר' חיים יהודה, ר')

שניאור יחיאל קפלן, יוחנן ודאבע. על הרצפה הנקיה מפוזרים רסיסי-התמונה, יוחנן מלקטם, מעיף עליהם עין וגושך את שפתו בהעלם.

8

יוחנן (אל דאבע בלאט) מתי את נוסעת?
דאבע. (ג"כ בלאט) יש עכובים, המפלגה רוצה לשלוח כסף, אבל אני רוצה יותר, שיתן אבא... מה אתה אומר?
יוחנן. אפטר נא רק מן השיחה את אחא, הוא רוצה לדבר עמי על איזה דבר. אחר-כך נלך.

דאבע. לא. דבר לי אל אשת נפתלי.

יוחנן (מסתכל בה) אל רבקה?

דאבע (כבת צחוק) לא על זה שאתה מדמה. אל תירא, לא רומן. דבר-נשים, הוי, רומניסמ! (יושבים בפנה ברחוק מקום קצת מר' שניאור יחיאל ור' חיים יחודה, אלו מתחילים לשוחח בקול, בניגון ובתנועות מיוחדות).

9

ר' שניאור יחיאל (מתבונן לכל פנה) כלום שייך לומר — שבת הוא שבת, נרות קמנים — אבל נרות, היינו הך! רק הקושיא היא: היכן דגים וחלות ויין לקידוש? ויש לתרץ: נשאר הכל שם מתחת בבית-המוזון, חע, חע, היינו דאמרי אינשי: כל הסנדלרים הולכים יחף... ר' חיים יהודה (עוזר לו) יחף, חע-חע, ודו"ק, כלומר: בעל בית מזון המספיק כל מיני מטעמים לכל בריה — היאומן כי יסופר, שבעצמו... וק"ל. אלא שבאמת אמרו: אין הסברא כך לגמרה. (קורא) רבקה! איך? מפני מה שינו בשבת זה מן המנהג?!

קול רבקה מן החדר הצדדי: אני מתלבשת!

ר' חיים יהודה (בהתנצלות) גופא דעובדא הוא, שבשבת העברה החמירתי עלי לבלי לשבת בריסמורן, והיום הקלתי. אעפ"י שעכשיו הומין לי הקב"ה משרת הגון שבהגונים, שכדיני ממונות ושאר דברים הריני סוכר שאפשר ואפשר לסמוך עליו לכל הדעות. ברם אם לא צריך הוא לשמירה מעולה, צריך וצריך הוא להדרכה מעולה. היאומן כי יסופר — אין אתו יודע עד מה. אלא — נחזור לענייננו.

ר' שניאור יחיאל. כלום שייך לומר — כבר מלתי אמורה, שעל הפרטים לא אוכל לדבר השתא למטוב ועד רע. בשבת אין עושין ביונעס, לונדון היא לונדון ויהודים הרי הם יהודים, ברם, מה שנוגע לברך כלל — כבר מלתי אמורה: כמו שהותנינו — לא ישונה, מה שייך לומר, לפני שמש ינון שמו של אותו צדיק, ובודאי ובודאי הריני

רוצה בכל לבי ובכל נפשי, שיודפס ספרו במוקדם ודוקא בבית דפוס.
הערה, מלתא זוטרותא: ספר אשר עמל בו ר' יעקב ישראל זכותו תנן
עלינו כל ימיו, אבל מה שאי אפשר — אי אפשר. חע-חע, רושיקאב
שלי האנגלי אומר: ביונעם בעפאר פלעזשור*)

ר' חיים יהודה (בהתרפסות) כלומר: יקוב הדין את ההר!
נו, מילא, מי יוכל לדון, עוד נתישב בדבר אי"ה מחר בערב במוצאי שבת.
הערה, כת"ר אומר: הספר אשר עמל בו אבא הכ"מ כל ימיו (באקסמאזה)
אני מיחל להשם-יתברך שה"תולעת-יעקב" יאיר אי"ה עיני הלומדים
והמעיינים, עוד ר' יוסף-בער בריסקער זכרונ-לברכה ראהו והללו, ברם,
בממותא, יגיד נא לי כת"ר: לע"ע עד היכן כבר הגיעה המלאכה?
ר' שניאור יחיאל, עד היכן — עד דף פ"מ, כמו
שאמרתי, את דברי קיימתי.

ר' חיים יהודה (בצער קשה) ולהלן לא סדרו בכל העת?
ר' שניאור יחיאל (בקשיות-עורף) לא, עומדים אנו על מקום
אחד, היינו הך!

ר' חיים יהודה, אי-א, לא הנעתם אפילו לסוגיא דבכור.
(נוהר פתאם) סוגיא דבכור, עדיין זכורני „חלוקו" של אבא ז"ל על סוגיא זו.
(בהתלהבות) שומע אתה, ר' שניאור יחיאל, לאבא, ר' שניאור יחיאל, היה
קשה מעולם על המורח שיש לנו בזמן הזה בבכור! ... ואע"י שאסור
לשחטו משום שחומי חוץ — וכן אסור להטיל בו או לגרום לו מום —
מכל מקום יכניסנו לכיפה וימות ממילא?!

ר' שניאור יחיאל, אלא...

ר' חיים יהודה, אלא מאי תאמרו: גם זו הגרמה מיתה
לקדשים?

ר' שניאור יחיאל (בניגון) אוהומ...?

ר' חיים יהודה, (בחרפות) לא! יש ראיות מפורשות וברורות,
שאין איסור לגרום מיתה לקדשים ע"י הכנסה לכיפה... שהרי משמע
בתוספת זבחים בראש „התערובת", וכן בסנהדרין דף פ' בסוגיא דרוצח
שנתערב באחרים, דמה דאמרינן: קדשים שנתערב בהם שור הנסקל,
אפילו אחד ברבוא, ימותו כולן — היינו שכונסין אותן לכיפה...

ר' שניאור יחיאל (אינו שומע; בניגון) נו-נו? ...

ר' חיים יהודה (מקמט מצחו) איך „נו"? הרי ילפינן מזה
בפירוש, שאם היה איכור בקדשים הכנסה לכיפה, הרי כאן

מדאורייתא כולן קדשים-דהיתרא נינהו... (מעביר בגודלו לעומק) דמדאורייתא אפילו בעלי-חיים במלו... ובכן: מדאורייתא כולן קדשים — ואיך מכניסין אותן לכיפה?! הרי שמע-מינה... (מחכה לר' שניאור יחיאל שיגמור).

ר' שניאור יחיאל (מביט ומגמגם) איך... איך... בודאי... כל האומר דבר בשם אומרו...

ר' חיים-יהודה (ברכוז-הנחות) שאין בזה איסור! ... (כנכור השב משדה המלחמה) הא?! לכאורה לית נגר ובר נגר דיפרקיניה... ר' שניאור יחיאל, כלום שייך לומר! גאון עולם! זכר צדיק לברכה! (בראותו שר' חיים יהודה מתכוון לצשת אל התירוצ; אל יוחנן) נו, מה, אחא, גם עסקיך אינם על צד היותר טוב, שמעתי, שמעתי — בגאומיין. היינו הך! (רבקה מתראת בפתח החדר הצדדי, רואה את דאבה ונרתעת לאחוריה).

רבקה... א...

דאבע (קמה לגגדה) מרת אידלש! אני אמנם אליך באתי... (עוברת אתה אל החדר).

10

ר' שניאור יחיאל, (מסתמך על דופן הכסא; אל יוחנן) בגאומיין, בגאומיין, עסק — לא מן העסקים העליונים, ברם — רק לא לדאג, כל איש הבא ללונדון — באחינו הכתוב מדבר — מחויב לסבול עד שיומו מגיע והוא פוסק מהיות „ירוק": אזי הרי הוא עובר ממזרח-העיר למערב-העיר — היינו הך! אל תדאג לו מכאן ואילך, מה יש לך לדעת יותר? לי יש פה מכר — איני רוצה לפרוט בשמו — בא הלום לפני שלש שנים, ובירקונו — שייך לומר: התענה — אני האחד יודע כיצד! ועכשיו (בחשיבות) הרי הוא שוחט פֿורמאלי ויש לו יד ושם גדול ב„מחזיקי הדת", ותקיף בלשכת בית דין, ויש לו מהלכים בוועסט-ענד בכל המקומות הנבוהים: מאַקאטא, מנמניו, סעמילס... (בקצת השפלת הקול) יש אומרים גם אצל לאַרד-ראָוטשילד...

ר' חיים יהודה (בהתפעלות שוקטת ותמימה) כך?

ר' שניאור יחיאל (מנענע בכתפותיו) מילא, ראָוטשילד לא ראָוטשילד — מגומים, אבל, מה שייך לומר, עושה הוא חיים נאים, זה לפני חודש היה לי עמו איזה סבסוך בדבר כסף לטובת בית-מחסה בארץ ישראל, ולפנים — אני זוכר כיום — היה אביון מדוכא, ועתה... בהרחבה ובהרוחה, שמונה חדרים, אוכל כל טוב, זהו מה שאני אומר: אל דאונ!

יוחנן (מן הזווית) איני דואג; אני מתבטל.

ר' שניאור יחיא ל. מפני מי? מפני?

יוחנן. בפני השוחט ההוא, בפני ר' שניאור יחיא ובפני כל יהודי ש... (אגב ריהטא; בעלמא) שיש לו בנות.

ר' שניאור יחיא ל. אי, בן-חברה, להיכן דבריו נומים! (בכבוד ראש) מה, אחא, אניד לך את האמת. מקצת שבחו של אדם אומרים בפניו, הע-הע. (בהטעמה) סחורה גדולה אינך בעיני ברם (בלחשה) גם היא אינה סחורה גדולה ביותר, חע, חע, חע! לדוגמא: אומר אני לה: ומה תעשי לי, דאָבע, אם לא אתן לך להוצאת הנסיעה? ...

ר' חיים יהודה (עוזר לו) כן?! והוא הדין בפעני שלי. העסק, לא עליכם, הוא לא עצהיו"מ, וכולי מרוד בספרו של אבא הכ"מ ואין לי פנאי להשגות. (מחקה שלא מדעתו את איש שיחו) לדוגמא: היכן זו היא פעני עכשיו? אין אתי יודע עד מה ... (מן החרד הצדדי שבו רבקה ודאכע נשמעת נגיחה פתאמית חולפת של רבקה: באמת?! ...)

ר' שניאור יחיא ל. כבודו אומר. העסק הוא לא על צד היותר טוב. העסקים, ר' חיים יהודה, רעים המה בזמן הזה, רעים, ולא "לא עצהיו"מ". "השקצים" לקחו ולוקחים הכל. נתדלדלו בעלי בתי הדפוס וגם בעלי בתי המזון נחרבו על ידיהם. תמה אני, מה "שמחויקי הדת" שותקים. כלום שייך לומר — על חלול שבת כבר אני פוסח — אוכלים שם נבילות ומריפות בכל פה...

ר' חיים יהודה. היאומן? פטור, פטור — שקר וכזב!
ר' שניאור יחיא ל. אי, אי, במחילה מכבודו. ר' חיים יהודה הוא בעולם השביעי. ולא שמע מר דבר על המשתה שלהם ביום הכפורים הבא עלינו?! איזו מודעות גדולות מודבקות בראש הומיות על אדותיו — ומר לא ידע, כלום שייך לומר. אני טוען בפירוש: אסור ואסור לשתוק על חלול-שם-שמים-בפרהסיא כהאי גונא. (חוטמו מתאדם מאד) צריך יהיה להרגם, להשמידם, לאסוף כל היהודים, לשבור כל חלונותיהם...
ר' חיים יהודה. לא יאומן כי יסופר! אבל... "בהרי כבשי דרחמנא"... ואגב... מי ילך ביום-כפור לבוא במשא ומתן עם מומרים להכעים? ותענית ותפילה מה יהא עליהן?

ר' שניאור יחיא ל. עם! לדעת, צריך היה להתאחד ולעשות כל מה שאפשר. אין דבר העומד לפני מצות "ובערת הרע מקרבך!" (בראותו שלדבריו אין מסייע) נו, עת לי ללכת. הלכתי מ"קבלת שבת" ונכנסתי. די לשבת. כלום שייך לומר — כיבוד הלא לא תתנו לי. ומעמא למלתא: הפקחים אינם אוהבים ממתקים, חע-חע. ולפיכך... (אל דאבע) דושייני, לכי ונלכה הביתה!

קול דאבע מן החדר הצדדי. אני נשארת עוד כאן!
 ר' שניאור יחיא'ל. מה? אני אומר לך: בואי! (אין מענה).
 ר' חיים יהודה (אל ר' שניאור יחיא'ל) "כל המשבר כלים
 בחמתו הרי הוא כוורק אבן למרקולים וכל הכועס — (בראותו שאין גומר)
 כאילו עובר עבודה-זרה!"
 ר' שניאור יחיא'ל (כובש את רוגזו) מילא, כלום שייך לומר.
 היא תמיד כך.

ר' חיים יהודה (בקול מפיס) מה תעשינה, ר' שניאור יחיא'ל,
 ורבותינו ז"ל גזרו עליהן תשעה קבין.
 ר' שניאור יחיא'ל (בלי רצון) תשעה-קבין — אשה-שמאבין.
 אתה אומר: פֶּעַנִי שֶׁלֶךְ. אבל הקושיא היא: מילא לשלך אין אִם, רחמנא
 שזיב, ברם לשלי הרי... (יוצא בפתח, ר' חיים יהודה מלווה; מאחורי הבמה נשמע:
 "הקושיא היא"...) ולאחר כך ברכות-פרידתם, ר' חיים יהודה (שב).

11

ר' חיים יהודה (אל יוחנן) רע! רואה אני, לפי מהלך הענין,
 שההכרח לא יגונה לעזוב בכל מכל כל ולנסוע לגליציה, וי, וי, בין גברא
 לגברא, כמה ממון של אבא נשקע אצל כלב זה — בל אחמא בשפתי—
 ועכשיו ...

יוחנן. לגליציה? והעסק? ובני-הבית?

ר' חיים-יהודה. ומה אני יכול לעשות, אחא? ינהיגו
 לשעה את העסק בלעדי, הספר—זהו מ"ע שהזמן גרמא, ופרנסת הבית...
 ובכלל — מה היא חכמתי, מה היא חכמתי, מה היא חכמת אנוש, והרי
 אני רואה — אין מול ברכה כל עיקר! צואת שכיב מרע, בעל-חוב הנני,
 בעל חוב שאין לו תקנה אלא בפרעון, אבא נ"ע נושה בי, המונתו לנגד
 עיני, שם, בלבוב, שקעה שמשו של אבא ז"ל וזכותו תעמוד לי שם להוציא
 את הענין אל הפועל. כאן, יוחנן, כלו כל הקצין. ברם התם —
 יוחנן. מעשי-נסים? ...

ר' חיים יהודה. אבמח במי שאמר והיה העולם! ישראל
 עם קדושים, כאן ח"ו אולי יש להם ואינם רוצים. אמנם אנסה קצת גם
 פה את כחי החלוש. לא יעמדו מרחוק. אקבץ פראנומערעאנטען. וגליציה
 טובה בזה מכל הצדדים, אף בתי-הרפוא דשם מעולים משבכאן. כאן לא
 נדפסו מעולם ספרי שו"ת, ההכרח לא יגונה. איני יכול ליטל עלי את
 העון הזה, ראשית חכמה יראת השם ויראת החובה, כך הוא לפי בינתי
 הקלושה וכמו שיוירני שכלי הדל, אחותנו עובדת, נפתלי ופֶּעַנִי ינהיגו את

עניני בית-המוזון, ואפשר שנתישב בדבר ונשוב כולנו לשם, מה אתה אומר? א, נו, בלי נדר ובלי שבועה... (עומד ממושב) היאומן כי יסופר! הריני מבטל פה עתי והמשרת שם לברו, ובעיקר הדבר, יוחנן, מה דעתך אתה, למשל, בנידון דנא? באמת הן גם אני לא פונדקאי בן בנו של פונדקאי אנא. היהודי לומר הכל.

יוחנן (מושך בכתפותיו) נפתלי, פִּעֲנִי... נפתלי אינו ראוי... אנב, הוא נוסע... היא... פִּעֲנִי... קלת-דעת ונתאנגלה ביותר... כלומר... נו, אני — איני שייך... אם תחליט לנסוע צריך יהיה לעזוב את בית-המוזון לחלוטין... ובנוגע להשאלה, אם כדאי לנסוע — זהו ענינך... (מושך שוב בכתפותיו ומגמגם) מי יודע, שמא לא איכשר דרא...

ר' חיים יהודה (נותן אצבע על חוטמו ומגעגע בראשו) אי, קל-שבקלים! "מכותלי ביתך ניכר שפחמי אתה". אמה, לא תפתני, שלא איכפת לך כלל! אלא — לא חמימא ולא קרירא, אמתלא: לא איכשר דרא! תורתו של אבא נ"ע נגלית היא ולא נסתרת, הספר יאיר אי"ה עיני העולם, נו, יוחנן, נלכה למטה, אחליף את המשרת אצל האורחים ולו אתן עבודה אחרת, אני הרי צריך לדבר אתך עוד על הענין... יוחנן, מה?

ר' חיים יהודה. שם, שם נדבר... (כבדרך אנב) יוחנן... יוחנן, מה?

ר' חיים יהודה. השמעת מה שספר שניאור יחיאל? יוחנן, נו?

ר' חיים יהודה. אמרו לי שאתה הנך "בל ולך" באותו גאווים. יוחנן, נו?

ר' חיים יהודה. וכל זה אמת? יוחנן, אפשר.

ר' חיים יהודה. יוחנן... יודע אני, שגם אתה, שגם אתה... נו, נו... אבל, אעפ"כ, גלוי וברור ג"כ לפני, שממעשים נוראים כאלה — הרי אתה כרחוק מזרח ממערב. יאמרו לי מה שיאמרו, ואני יודע את האמת. הא? יוחנן, בכך...

ר' חיים יהודה. בכך... אינך יכול להשפיע עליהם, להחזירם למוטב?

יוחנן. בעצמך אמרת, אחי, בהדי כבשי דרחמנא...

ר' חיים יהודה. אי! אי משום הא לא איריא. במה הדברים אמורים? בנוגע להשתמש בידי עשו חלילה, כמו ששניאור יחיאל זה רוצה, לשכור בני-בריוני ו"פייטרים" ח"ו, כמו שאמר לי אחת ושתים.

אבר השפעה בעלמא... (עומד על אם הדרך; יוחנן ממולו) ולא זו אף זו: אם ח"ו אמת ויציב כל זה שספר הוא, ואתה אין לך פתח ותקוה לפעול עליהם, הרי אני שואל אותך: בנו של ר' יעקב ישראל זצוק"ל כיצד אפשר שיהא עמם בצותא חרא?! (הולך)

יוחנן (אחריו; אל דאבע) אני אשוב תיכף!

קול דאבע מן החדר: טוב!

ר' חיים יהודה. נו, יוחנן, כיצד, הא? כיצד?

יוחנן. קשיא. (נצב לרגע) אולם יודע אתה, חיים יהודה, מה שאומר לך? אני לא אתערב בענייניך, ואתה... (יוצא; מאחורי הדלת) "והבן".

ר' חיים יהודה (מעבר לדלת) אבל... אבל... "קדיש"... למשל... באופן כזה... להשחיר ח"ו... זכרוננו של אבא... (קולו נעלם)

הבמה מתרוקנת לרגעים אחדים, עולה אליהו חוקני וקערה גדולה מלאה פנכות וכוסות וכפות ומזלגים רחוצים בידו, הוא מתיצב בפניה, לוקח אלונטית מעל גב הפתח ומנגב את הכלים, דאבע ורבקה יוצאות מן החדר הצדדי, פני רבקה מיושבים ומצטערים בבת-אחה, יוספ'ל אחריה.

12

רבקה. תתברכי, מיס דושייני, על אשר גלית לי את הדבר.
דאבע. לעת-עתה עדיין אין דבר, יקרה, אנכי הבעתי רק חשד, שצריך לשים אליו לב. כששמעתי מתפאר לפני רעיו על חריצותו המדאיבה ראיתי כי צריך להעריך על זה. היא הלא אינה אלא עז. מי קרוב אליה ממך?
רבקה. אם לא בשנותי — בתארי ודאי שאני כבר ראוייה להיות לה לאם, אדבר בזה את אחא.

דאבע. חס ושלום! לא צריך! הלא כבר אמרתי לך. אולי התפאר דושייקאב בכדי, למה להבעיתי בעלמא? עוד חזון למועד. את הולכת למטה? שלחי נא לי משם את יוחנן שלך, לא, יותר טוב: אלך בעצמי. (יוצאת אחרי רבקה, משוחחות למקומעין במסדרון הקטן, אחרי רבקה נגד יוספ'ל, מרגיש בחזקונו ועומד)

13

חזקוני (מן הפנה, אל יוספ'ל, בנעימה) חאפ!
יוספ'ל (בקריאת צהלה, כמו לרע ישן) מי-מע קו-נע!
חזקוני (בנעימה) יוספ'ל... (מדגדגו)
יוספ'ל. (ברב עליצות) מי-מע קונע! ...

חוקוני . (מתנפל על הארץ, כרי שיהא ליוספ'ל על מי לעבור, הילך פוסע
 עליו בשמחה גדולה, חוקוני ממלמל) איש טוב, יוספ'ל, איש טוב יאשענקע...
 יוספ'ל (מרקד ומתחיל לספר) ענט... סיי... באי...*)
 חוקוני (בהסנמח) גוד באי, גוט באי... נער טוב... כן.
 יוספ'ל (במסתיר דבר) ענט... פֿע-פֿען...
 חוקוני (שוכב על הארץ) פֿעני, פֿעני, שארתך, עלמה היא, (בניגון
 חשאי) זמר, יוספ'ל, דִּבֶּה, יוספ'ל, אל, יוספ'ל, כל, יוסילי, עדת, יוספ'קע,
 בִּנִי, בְּנִילִילִי (מרוע) ישראל!

יוספ'ל (ממשמש בפניו, צוחק ברמה וברב שמחה) קונע! ...
 חוקוני (ממשיך) ואמרת, קמנני, אליהם, יקירידי (בקול עצור)
 קדושים תהיו! ...

קול רבקה מעל המעלות. יוספ'ל! איכה? הנה!
 חוקוני (קס מן הארץ) לך, יוספ'ל, אמא קוראה לך. (יוספ'ל הולך
 בלי חמדה, חוקוני נשאר יחיד)

14

חוקוני (בהפסקות בין אומר לאומר) פֿעני... שנים מי יודע... שלש...
 נוספה עליהם... יוחנן, רבקה, פֿייגל... פֿייגל... ממאה, מטומאה,
 שמועה... פֿעני... (עיניו מתלקחות פתאם בתאווה עצומה ונוראה) פֿעני... חוח
 ופגם... יוחנן, רבקה... פֿעני... (חורק את שיניו ביסורי-תאווה ועומים,
 לוחץ את רקותיו) ילוד אשה... שפלות שבשפלות... מה שבמה... מה?
 (אחרי הפסקה ארוכה מאד) צִפּוּרָה... (שב למלאכתו, במסדרון צעדים, גומר
 לנקות ויורד, באים דאבע ויוחנן).

15

דאבע. (מסירה מעליה את בגדה העליון הקצר ומשליכה אותו אל אחת
 הפנות) "למה אני נוסעת?" המפלגה קוראה לי, ואני נוסעת. הן לא את
 עצמי אשאל בזה. אילו שאלתי את עצמי, מה טוב לי, כי אז... הן יודע
 אתה, מה אוהבת אני לטפס על ההרים. נעים, שר משחת, לטפס על
 ההרים בשווייצריה! אבל אני נוסעת, יוחנן! אין לי לותר על עניני
 המפלגה שלנו. המפלגה שלי — התרגלתי אליה ביותר; יחסים שונים,
 זכרונות, תקוות, ענינים משותפים... (שוכבת על הדרגש) נו, עלי כבר ספרתי
 לך אפוא את הכל. ועתה — הגיעה שעתך, האדון מהרשק! (מעשנת)
 שני שבועות פרנסתני בהבטחות — הגיעה העת למלאותן.
 יוחנן אם אינך יראה היום את המוניטוניות, הגברת קפלן, הנני לשרתך.

(⁶) דודה... אומרת... נער...

אבר השפעה בעלמא... (עומד על אם הדרך; יוחנן ממולו) ולא זו אף זו: אם ח"ו אמת ויציב כל זה שספר הוא, ואתה אין לך פתח ותקוה לפעול עליהם, הרי אני שואל אותך: בנו של ר' יעקב ישראל וצוק"ל כיצד אפשר שיהא עמם בצותא חרא? ! (הולך)

יוחנן (אחריו; אל דאבע) אני אשוב תיכף!

קול דאבע מן החדר: טוב!

ר' חיים יהודה. נו, יוחנן, כיצד, הא? כיצד?

יוחנן. קשיא. (נצב לרגע) אולם יודע אתה, חיים יהודה, מה שאומר

לך? אני לא אתערב בענייך, ואתה... (יוצא; מאחורי הדלת) "והבן".

ר' חיים יהודה (מעבר לדלת) אבל... אבל... "קדיש"...

למשל... באופן כזה... להשחיר ח"ו... זכרוננו של אבא... (קולו נעלם)

הבמה מתרוקנת לרגעים אחדים. עולה אליהו חזקוני וקערה גדולה מלאה פנכות וכוסות וכפות ומולגים רחוצים בידו, הוא מתייבב בפנה, לוקח אלוגטית מעל גב הפתח ומנגב את הכלים, דאבע ורבקה יוצאות מן החדר הצדדי, פני רבקה מיושבים ומצמצרים בכת-אחת, יוספ'ל אחריה.

12

רבקה. תתברכי, מים דושייני, על אשר גלית לי את הדבר.

דאבע. לעת-עתה עדיין אין דבר, יקרה. אנכי הבעתי רק חשד,

שצריך לשים אליו לב. כששמעתיו מתפאר לפני רעיו על חריצותו המדאיבה

ראיתי כי צריך להעריך על זה. היא הלא אינה אלא עין. מי קרוב אליה ממך?

רבקה. אם לא בשנותי — בתארי ודאי שאני כבר ראוייה להיות

לה לאם. אדבר בזה את אחא.

דאבע. חס ושלום! לא צריך! הלא כבר אמרתי לך. אולי

התפאר דושייקאב בכדי. למה להבעיתו בעלמא? עוד חזון למועד. את הולכת

למטה? שלחי נא לי משם את יוחנן שלך. לא, יותר טוב: אלך בעצמי.

(יוצאת אחרי רבקה, משוחחות למקוטעין במסדרון הקטן, אחרי רבקה נגרר יוספ'ל,

מרגיש בחזקוני ועומד)

13

חזקוני (מן הפנה, אל יוספ'ל, בנעימה) חאפ!

יוספ'ל (בקריאת צהלה, כמו לרע ישן) מי-ימע קו-נע!

חזקוני (בנעימה) יוספ'ל... (מדגדגו)

יוספ'ל. (ברב עליצות) מימע קונע! ...

חוקוני. (מתנפל על הארץ, כדי שיהא ליוסף'ל על מי לעבור, הילד פוסע עליו בשמחה גדולה, חוקוני ממלמל) איש טוב, יוספ'ל, איש טוב יאשענקע... יוספ'ל (מרקד ומתחיל לספר) ענט... סיי... באי...*)
 חוקוני (בהסכמה) גוד באי, גוט באי... נער טוב... כן.
 יוספ'ל (כמסתיר דבר) ענט... פֿע-פֿען...
 חוקוני (שוכב על הארץ) פֿעני, פֿעני, שארתך, עלמה היא, (בניגון חשאי) זמר, יוספ'ל, דִּבֶּר, יוספ'ל, אל, יוספ'ל, כל, יוסילי, עדת, יוספ'קע, בני, בְּנִילִילי (מרע) ישראל!

יוספ'ל (ממשמש בפניו, צוחק ברמה וברב שמחה) קונע! ...
 חוקוני (ממשיך) ואמרת, קטנני, אליהם, יקירי (בקול עצור) קדושים תהיו! ...

קול רבקה מעל המעלות. יוספ'ל! איכה? הנה!
 חוקוני (קם מן הארץ) לך, יוספ'ל, אמא קוראה לך. (יוספ'ל הולך בלי חמדה, חוקוני נשאר יחידי)

14

חוקוני (בהפסקות בין אומר לאומר) פֿעני... שנים מי יודע... שלש... נוספה עליהם... יוחנן, רבקה, פֿייגיל... פֿייגיל... טמאה, מזומאה, שסועה... פֿעני... (עיניו מתלקחות פתאום בתאווה עצומה ונוראה) פֿעני... חוח ופגם... יוחנן, רבקה... פֿעני... (חורק את שיניו ביסורי-תאוה ועומים, לוחץ את רקותיו) ילוד אשה... שפלות שבשפלות... מה שבמה... מה?
 (אחרי הפסקה ארוכה מאד) צפורה... (שב למלאכתו, במסדרון צעדים, גומר לנקות ויורד, באים דאבע ויוחנן).

15

דאבע. (מסירה מעליה את בגדה העליון הקצר ומשליכה אותו אל אחת הפנות) "למה אני נוסעת?" המפלגה קוראה לי, ואני נוסעת. הן לא את עצמי אשאל בזה, אילו שאלתי את עצמי, מה טוב לי, כי אז... הן יודע אתה, מה אוהבת אני למפס על ההרים, נעים, שד משחת, למפס על ההרים בשווייצריה! אבל אני נוסעת, יוחנן! אין לי לותר על עניני המפלגה שלנו. המפלגה שלי — התרגלתי אליה ביותר; יחסים שונים, זכרונות, תקוות, ענינים משותפים... (שוכבת על הדרגש) נו, עלי כבר ספרתי לך אפוא את הכל. ועתה — הגיעה שעתך, האדון מהרשק! (מעטפת) שני שבועות פרנסתני בהבטחות — הגיעה העת למלאותן.
 יוחנן אם אינך יראה היום את המוניטוניות, הגברת קפלן, הנני לשרתך.

ד א ב ע. אדרבה, אדרבה, התחיל. מענין לשמוע, איך מספר נגש אל ספור-עצמו, נא ונא, השמיעני אפוא, כיצד מתחיל אתה את ספורך. י ו ח נ נ. מתחילין, כמובן, בבראשית. ד א ב ע. בבראשית?

י ו ח נ נ. כן, בבראשית. אל תיראי: לא ב"בראשית היה הדבר" ולא ב"בראשית היה המעשה"; בראשית היה האושר. אליבא דאמת, יום של אדר נכנס היה. הפשרת שלגים, (יושב למראשותיה) נשתחררתי, שומעת את, נשתחררתי כעלות הבוקר ומבלי שחכיתי לזה, כמובן, כשם שגם מאסרי, כידוע לך, היה פתאמי, שלא בצפיה תחילה. באתי למעוני הקודם — ואליבא דאמת! אנכי חיכתי ביום ההוא את האומרים, שאני, כמובן, בתוכם, כי רק צער בכל ואושר אין כלל. פוזותי, יקירתי, מן הכירה הקרה אל הקיר הקר, פוזותי, כמעט שלא חבקותים, ומקום לא מצאתי לי מאושר. נסיתי את ידי וקראתי: וימש אושר! לא, אליבא דאמת, הגיעי בעצמך: להיות כלוא מבלי דעת על מה ולמה ואימתי יבוא הסוף, ולצאת לחפשי בהסחה-הדעת — הן, הן!

ד א ב ע. נו, מובן. ליריקה במקום ספור אובייקטיבי. י ו ח נ נ. ליריקה? מה הפלא — סופר עברי... הספרות העברית כולה הלא אינה אלא מקצת ליריקה, ולדעתך, — אנב אורחא — אכן זוהי תעודתה להיות ליריקה ורק ליריקה — השתפכות הנפש של יהודים אחרונים. גם סגולות שפתנו המיוחדות מסייעות לזה. אבל איך שיהיה — אותה היום היה נפלא. מאי נפקא מינה — בשביל יום אחד כזה כדאי להיות. הביבליותיקה נראתה לי כחדשה, והזורנלים היו באמת חדשים, והסמודנמיות הקוראות היו משום-מה סימפניות, והגן בעיר היה כחתן-בחור, כמו שהיה אומר בודאי ר' מענדעלי זקננו, והשלוליות רצו...

ד א ב ע. והשלגים פשרו... (כמשתעממת) ולמחרת?

י ו ח נ נ. הוא הדבר. ממחרת — כבר היה לא הא, לכאורה, מחלתי רפתה ממני, גם נודמן לי איזה הרגום מרוסית לזרגון של איזו טרקמט-ברושרה פוליטיקו-עקונומית ולא רעבתי. מה רציתי לומר? מובן, שאמרתי לשבת ולהתחיל מיד את יצירתי העולמית, האי-אי-אית...

ד א ב ע. את הפואימה הריאלית-הסימבולית?

י ו ח נ נ. (בצחוק) לוו המרמנולוגיה שלי אין לך דוקא מה ללעג. (ברצינות) רואה את, הנה, למשל, ה"תמונות והציורים" שלי, קובין-ספורי הראשון, הוצאת "תועלת". שם יש ריאליזם, יש תאור בני-האדם הדלים, המפשים, האמללים, זה יש שם; אבל העיקר אין שם, אין שם ס מ ל החיים, קוטב החיים, טפוסים ושרמטמים שיכללו סוד כל החיים ועצם-עצמיותם.

מאי נפקא מינה — כשהנני מעלעל אותה מחברת עכשיו הריני רואה-
מה רחוק אני ממנה. (בבדיחות) אפילו טעיות הדפוס היותר מבהילות בה
כאילו אינן נוגעות בי עתה, והיו מה יצאתי לפניו מן הכלים עליהן!
התביני, הוצאה עברית—ויש שם „בני-מעים" במקום „בני אלהים" ועוד
חמורות רבות כאלו... (במתעורר ממחשבותיו) אינן נוגעות בי: מרחק מקום
ומרחק מחשבה. לכאורה, הריני, בעיקר, אותו האיש ממש...

ד א ב ע. שייך לומר: אותו האיש — עם כל הקטמים! אבל
מה עם הפואימה הריאלית-הסימבולית?

י ו ח נ נ. מה „הסימבולית-הריאלית"? (מבולבל במחשבותיו) לעני,
לעני, ואני מחזיק בדידי, שהריאליות הסימבולית זוהי הצורה היותר נכונה
באמנות שעל גבי הכתב. אבל, כן, מה את שואלת? מה זה שייך להפואימה?
ד א ב ע. נו, יהא לא שייך. תהא פואימה סתם. מלא תפקידך. ספר.
י ו ח נ נ. הרי זוהי כונתי. לפני מאסרי...

ד א ב ע. שוב „לפני מאסרי"! את זה שמעתי הלא. הרציא את
התוכן של הפואימה לא הסימבולית ולא הריאלית.

י ו ח נ נ. התוכן עוד יבוא. מה רציתי לומר? תקופה קצרה לפני
מאסרי הייתי רגיל לשאל את עצמי בחשבון נפשי: מפני מה אני כותב
דבר חדש! שנתים ימים רצופות עוברות עלי ללא כתיבה — מפני מה?
אם מפני הפרעת התנאים החיצונים הידועים: חסרון סביבה, חסרון לחם,
חסרון איזו מנוחת הנפש, חסרון יצירות מופתיות חדשות או מפני שבעיקר...
שבעיקר... אין לי כבר מה לומר עוד: למה, למי ובשביל מה, אך הן
ספרתי כבר, שרע לאנשים לחיות על פני האדמה — ודי! ככה נמשך
חשבון-הספק הזה עד שנתקבל מבית-הדפוס אותו הקובץ שלי. הוא הוכיח
לי, כי אם לא נעשיתי לאחר, הנה, בכל אופן, יצא יצאתי מאותו החוג
המצומצם של לחם לאכול ובגד ללבוש וכי אלהי-שירה חדשים מתהלכים
בתוכי, ואז נגשתי אל המלאכה.

ד א ב ע. ונאסרת.

י ו ח נ נ. ונאסרתי, וב„ישיבתי" זו השליחי את נפשי, כי התפיסה,
רק התפיסה, היא בעוכרי וכי לולא היא... לולא היא... (בסרקזמוס) לולא
היא, היתה בוראי עולה בידי יצירה פורחת למעלה, יצירה שכנפיה אינן
נוגעות בעולם השפל, יצירה בת-עליה שהכנה נאילת העולם והנפש העושה
בה, — למצער, בנו של משיח בן יוסף! ... ויצירה כזו, רצוני לומר,
כת"י של יצירה כזו, היה — לולא היא, התפיסה, — מונח כבר בלי
שום ספק בקופסא של איזו מערכת עברית!

ד א ב ע. ומתהרגמת לכל השפות האירופיות, א?

יוחנן. ותוכלי איפוא להבין את המצב, כשאני משתחרר ומתהלך חפשי לנפשי — ואיני כותב אף על פי כן!

ד א ב ע. אינך כותב או כותב הנך ואין הדבר עולה?

יוחנן. גם זה וגם זה. לרוב התהלכתי משמים, מבלי כל חפץ וכל צורך בכתיבה, ושואל לרגעים את עצמי: האמנם אותה המחברת הקטנה היא אחרי ככלות הכל? וכשאני מתעורר כבר ומתמכר אל העבודה — והנה שקיעה בפרטים יתירים והתפרטות למעות קטנות, יש תוכן ואין תמונה; נוצץ צל של תמונה והנה רשימות ומחיקות ותו לא מדי...
ד א ב ע. והשפות האירופיות הולכות ונשכחות בינו לבינו... (מעיפה

מבט אל יוחנן) נו, לא אוסיף! את עקיצות-הרעל האלה הלא למדתי ממך.

יוחנן (מתפוס) דא עקא, שאין בהם רעל. שפות אירופיות! נו, אליבא דאמת, מה חרפה היא, שהסופר העברי שאין לו שום קהל רוצה שיתרגמוהו לשפה אחרת. הן מצב הספרות העברית הוא — זוכרת את, דאָבע, את אברהם'ל החלש בעירתנו? בכל יום לפנות ערב היה חליש ואיננו. מת אברהם'ל, מתאספים עליו אשתו וילדיו וקורעים שמים בועקתם. אברהם'ל היה שב ל"תחיה" בעקב הצעקה...

ד א ב ע. הוא מת לפני שנתיים...

יוחנן. ולא הועילה הועקה סוף, סוף — מובן! אבל בעולם ספרותנו עוד לא הגענו למדרגה, שאין צעקה מועילה. עדיין האשה והילדים קורעים שמים ויש שהם "מחיים" את המת בשועתם. מובן, אוי להם לחיים כמו אלה שמקורם ועקת-שבר ועתידם — יום שגם הועקה לא תועיל... אולם, איך שיהיה, את אומרת: תרגומים לשפות אירופיות. בעיקר — צחוק: מה צורך לאירופא באמת מארץ היהודים ואיך יכולה אירופא להבין את האמת שבכתבי-יהודים על עצמם?! אלא, למאי נפקא מינה — בנוגע אלי — הריני אומר לך זאת בבירור: אין זה אצלי עיקר כלל וכלל. חשוב הוא הפרוצס של היצירה כשהוא לעצמו, חשוב זה שנדמה לך, כי פה מתהווה איזה מאורע גדול. (נמחק בציורי מחו) ונפלא! מצד אחד אתה יודע ואומר לעצמך, כי העבודה היא לירחים ולשנים ואתה נכון אפילו לחכות ולסבול יובלות שלמים, ומצד שני — הנך דומה בכל שעה ושעה ובכל שורה ושורה כאילו בזה בוא יבוא הנמר ומבלי משים הנך נחפו ונתקל ומצטער וכותב ומוחק ועיף ושבע רוגו. והיה מעשה, שתקעתי בעת ההיא את ראשי בחלון מעוני, ונשכרה השמשה, ובא הונג לתקנה, והיה הצער כפול: על שנקושו מפריעים ומטרידים ואינם נותנים להתרכז בעבודה ועל שהונג הלז גופו עם חוטמו השרוע ועם קולו הצרוד אינו מוצא גם הוא את דמות דיוקנו במה שכתוב. בכל

אופן, קולו, אי, קולו אינו נמסר, אינו יכול להמסר, אל תוך הכתב. עיגול בתוך עיגול ועיגול על גב עיגול עד אין סוף. אליבא דאמת! אנשים אומללים-מאד ומאשרים-מאד בחדא מחתא המה הביליטריסטים. (בצחוק פתאמי) דאָבע! היודעת את? בפי ביערפֿעלד זה, אדוני של עכשיו, אין כנוי יותר נקלה מהכנוי „ביליטריסט“, התביני? סוציאליסט מדעי! וכשהוא, למשל, רוצה להוכיחני על איזה מעשה בעניני-הירידקציה שאני עושה שלא כרצוני, הוא קורא: „אי, ביליטריסט! ביליטריסט!“

ד א ב ע. (מפתקת) יקחחו אופל! עליו ועל מהותו אשאלך אחר כך. עתה רצוני שתמסור לי, סוף, סוף, בקצרה את התוכן של אותה הפואימה. י ו ח נן (מחליק את שערותיה המעטות) ילדה שלי! וכי מדמה את, שדבר נקל הוא למסור בקצרה תוכן של פואימה? אלמלי אפשר היה לעשות את זאת בשיחה עם ילדה מבינה-למחצה — למה היה צריך לכתוב פואימות ולא-פואימות, שגורמות יסורים כל כך רבים ושיחד עם האמונה המטורפת בגודל הדבר שהן שותלות כך, אכול יאכלוך כעש ספקות קשים, קשים מאד, על הערך האמתי של כתיבתך, ובכל אופן, גם כשיעלה בידך איזה דף, הרי אתה, סוף-סוף, מוכרח להכיר בדם לבבך, שהניר אף הבלתי חלק לעולם ניר הוא.

ד א ב ע (ברוכיית) אבל הלא אני רוצה לדעת.

י ו ח נן (בקלות) הוא הדבר. התוכן-לכאורה היה דוקא לא פואימתי. שמו של הדבר היה: „השארית“; אולם ע"ד ההרצאה, ע"ד הצורה לא ארון עתה; רואה את, כונתי היתה להעמיד את ההונאה הנעימה של האגדה היפה למול ההכרה המדכאה של האמת המציאותית. התוכן היסודי, כפי שעלה במחשבה, היה בדומה לזה: יהודי הווה ובר-דעת כאחד בעת הזאת והיותו מוטל בין שתי להבות: או לשקר לעצמו ולחלום עם מתי-המעט על תחיה לאומית ועליה לארץ אבות, שלזה אין כל יסוד במציאות הדברים ובטבעו של המון בית ישראל, או להבין לגמרי את אי-השיבה העולמית לבצרון, את הקץ המוחלט כמו שהוא ... (משים ידו על עיניו).

ד א ב ע. אמנם מענין מאד, ומה יותר טוב, לדעתך? ובכלל, „ארץ אבות“ — אתה היית או פלישתינאי?

י ו ח נן (רגע כמו לעצמו) אני... אני הייתי או כבר אחר הציוניות. אליבא דאמת. הציוניות המקובלת, „הריוולוציונית“, לא היתה מעולם תוכן חיובי של חיי. אי אפשר היה לתת כל ערך לכל „הסימפוזיזם“ שלה. ד א ב ע. הנה הוא היה דוקא מאמין גדול. בו היתה הרבה אמונה. אבל יש שהיה הוא אומר: הנה להרוסים יש כבר ארץ...

י ו ח נ נ (באותו הקול של עצמו) יכול הייתי לחלום ירחים שלמים לילה לילה, שהנני נופל חלל בתור איש-צבא במלחמתי, מלחמת דמים, בעד פלישתינא, אבל פקוח-עינים למדי הייתי תמיד לבלי ראות, כי אין הכרה ציונית בתוך המון בית ישראל וכי אי אפשר שתהא הכרה כזאת בתוכם; כי בשביל להיות ציוני צריך להיות מקודם אדם המבין צערה של אומה וטרגדיה של אומה, אדם נקי-הלבב וצלול-הדעת, ויחד עם זה מאמין באפשרות אי-האפשרות, וחוק לאין-גבול לעבוד בשבילה וללכת בלא-דרך—ואנשים כאלה הלא אין בתוכנו, אינם, אינם! ... יודע אני את ערך ההמונים בכלל, אבל מה בצע בזה? חברות של צוענים העם! כל יהודי ויהודי כשהוא לעצמו — מה יש לדבר: נפש חיה... אבל בכלל — צועני העם!

ד א ב ע. וגם למריטוריאליזם — לא, באמת — גם למריטוריאליזם יחוסך שלילי הוא?

י ו ח נ נ. מקלט דרוש גם לצוענים כשהם נשחטים בראש חוצות, אבל איני יודע, אם יש איוו אפשרות להאמין בהתגשמותו של הדבר. הדעה, כי ישראל גוי אחד הוא בכל הארצות שוא היא, יהודי רוסיה ויהודי אנגליה, למשל, — שני עולמות רחוקים זה מזה עד לאופן נורא. כמה ימי שבתי כאן? אבל מה שהספקתי כבר להודע ממחותה של הקהלה היהודית-האנגלית עם ריקניותה השמנה ומסחרה ביראת-שמים ומעשי-תענועיה — די לי, לכאורה מי לא יודע זאת ולכאורה מה אפשר ליחל ממעשי קהלה של עשירים ורבנים ב"הגוימו החדש" שבמערב — אבל בנוגע לנידון דירן הרי זה "ארגומנט", אחותי! אין תוחלת משום צד! בכלל, היהודים אינם מכשרים כבר לשום דבר!

ד א ב ע. לאחרונה—הא לך גם אנטישמיות! רעים אנו מכל האנשים של עמים אחרים?

י ו ח נ נ. מאי נפקא מינה—איננו רעים מכל האנשים, אם תמצאי לומר, מה שעובר על נפש יהודי כמוני במשך שעה אחת, די היה לנפש אנגלי לחיות בזה שנה תמימה, בכלל, כל בני אירופה חיים כחזירים, ומי יאמר, כי אנחנו רעים מהם? אנחנו איננו רעים, אנחנו—דומן. אנחנו גם איננו מכשרים להיות לרעים, מכשרים אנו לדעות שונות, להמצאת אמונות, ל"מלים חדשות", אבל איננו מכשרים לחיות באופן הפשוט של המלה. איננו בני-אדם כלל, הנה, רוק-הפה.

ד א ב ע. איני מסכימה. בתוך האורגניזציה שלנו אני יודעת מספר של בחורים הגונים מאד, המוננו הוא בריא, אבל גם אילו היה כך, כדברייך, לא יפלא, עם ששני אלפים שנה —

י ו ח נ ן (אינו נוון לה לכלות) חי חי-צוענים — צועני הוא, ולא עם, ואין לו תקוה עוד להיות לעם. (בלחישה מרירית) בכל מקום הננו הבלתי-יוצרים, הנדחקים ועולים, המבולבלים והנבערים, המדולדלים והמהחכים אצל ממון. ועתה נוסף עוד על זה „הסוציאליזם המדעי“, שיהודונינו בנעוריהם ובילדיהם נהיו לנושאים. כל המקשקשים-בלשון שבתוכנו, כל אלה אשר לא מלבם יוצאו מלים, — והם הכל, — מתענגים לחזור על המשנה המקובלה של המטריאליות ההסתורית, כאילו זוהי תורת האדם כולה. מארקס, ענגעלס, קויטסקי, קויטסקי, אַרְטְאָדָקְס! זה ההמון חסר-הדעה והפעוט — ד א ב ע. (מתנודדת על משכבה) נו, נו! ...

י ו ח נ ן ... הלוקח לו פריביליגיה של שייכות לפרוליטריאט ותורה מדעית! הרי הללו גופא היו נוהים אחר כל אמונה מהלכת ומישנת את הנשמה! (מתרגש מאד), מי שחי בעצמו עם רוחות-העולם היותר נשגבים. לא. יותר פשוט: האדם המכיר קצת בטבע בני מינו, המתענה בשאלות שאין עליהן תשובה, הוא לא ימצא מרגעה בהלכה שנויה של התפתחות הרכוש ומהלך-ההיסטוריה עפ"י הדיאלקטיקה של הסוציאליזם „המדעי“ או בפרוות קלות של חופש והכל שוים לעבודה ולספוק-צרכיהם של הסוציאליזם לא המדעית. ודאי! שונא אני אלף פעמים יותר מכולם את החיים השופכים-דמים, המוצצים-זעה, הפראים והאכזרים והשמנים של שקי-הרכוש וממשלותיהם וכנהניהם ומשמשיהם. שממת סדום ועמורה תבוא עליהם, על כולם. אבל הסוציאליזם עם האורגניזציות שלו ועם אותם האינסטינקטים גופא, עם אותו הסדר, עם אותם הדברים, עם אותה החנופה והבוץ וההכל... הסוציאליזם! איך אני יכול להאמין בו מצד אחד ומה אני יכול למצוא בו מצד שני?! (דאבע קמה ממשכבה ויושבת. יוהן מתהיל מתהלך בחדר).

16

ד א ב ע. ובמצב-רוח כזה אמרת עוד לכתוב פואימה?! ובכלל אני חוזרת עוד פעם על שאלתי, אשר אני שואלת אותך תמיד: אם אין ציוניות, אם את מקומה ירשה התנועה הארצית, שהיא לפי צרכי השדרות הרחבות — מה אז מקום בכלל לספרות בלשון-הקודש?

י ו ח נ ן. בתוך ההמונים היהודים אין תנועה טריטוריאליזם ולא תהיה. הם צריכים לאיוו פרנסה ומנית מיד ולאיוו אפשרות לחיות חי-כלבים גם להלן. מה רציתי לומר? כן. „ספרות עברית“ את אומרת. מאי נפקא מינה — וכי בשביל למלאות איזה צורך-השוק באה הספרות? כלום מקח וממכר היא, שתהא תלויה ב„דרישה“? לי, לי, עברי מארץ-העברים, לי נחוצה היא, או יותר נכון: לי היתה נחוצה. אשתקד

היתה נחוצה. אמר אמרתי: האמנות הישראלית, במיניו של העברי בן-הדור, לה יש עוד מקום. הספרות הישראלית...

ד א ב ע. הבלתי נחוצה לכל והעוברת?

יוחנן. ומה אינו עובר? חשוב הוא איפוא לא מה שלא עובר, אלא מה שחשוב על פי עצמו: אמר אמרתי אן: דוקא בשכונתנו, בשכונת ישראלינו הקרועים והמדולדלים, מרגשת עבודה מחשבתית כבירה, אפני רגש חדשים, צללי-יחוסים שונים, ואם גם אין בזה גרעינים „בריאים“ להצמיח פרי בעתיד, אם אף כל זה אינו אלא רפרופים של אחרוני אנשים אשר דור יולד לא ידע מהם — מה בכך? אדרבה! ידע נא מהם דור יולד. לא ידע — מאי נפקא מינה? גם שפתנו הספרותית היא בת גורל כזה.

ד א ב ע. (עיפה) כמה השעה?

יוחנן. הלא...? פקעה הסבלנות לשמוע?

ד א ב ע. להפך! (בעקשנות) כמה השעה?

יוחנן. (מוציא שעונו) תשע.

ד א ב ע. (כמו לאחר שנמלכה) נשארה לך עוד שעה. המשיך. במה אתה

עומד?

יוחנן. יודע אני: בתקופת השקיעה של דהבת עליה נשמתי. יצאתי מבית האסורים, אמרתי להעלות על הקטנות והחיצוניות וליצור, והנה — כמו איזה מעין נפסק בי. נשארו ה„ישיבות“ שבעבר והשחפת שבהוה. נדמה לי: מה אכתוב שוב? ממה אתחיל? מה אבוא להשמיע? — והדברים עתיקים. היתה לי שם הבדירות יומם והנדודים לילה. ואותם הנשפים — הוי, אותם הנשפים בשעה שהכל כבר אָפס והכל נהפך ללא כלום; אותם הנשפים, אשר בצאתך למחרתם הרחובה והנה הוא זר ומוזר כל כך, כאילו שבת לעיר מולדתך מקץ עשר שנים.

ד א ב ע. נורא! וכל רעים, כל חברים-לדעה או לעט לא נמצאו לך? יוחנן. לכל האנשים ולכל המפלגות היתה צורה אחת בעיני. את כל הדברים הנשמעים שם ואת כל המעשים הנעשים שם לא יכלתי לסבול עוד. לא היה לי מה להיות שם עוד. או אמרתי לכתוב לך...

ד א ב ע. ולא ידעת את אדריסתי? (מושיבה אותו אצלה ומעבירה את ידה על מצחו.)

יוחנן. והחלטתי לנסוע לכאן.

ד א ב ע. אולי תשרה עליך המוזה באטמוספירה זו של לא מפלגות ומנוחה?

יוחנן. לא; ללונדון נסעתי לא במגמות אמנותיות אלא כך, פשוט. אין אומה עברית, אין נשמה עברית, אין ערכין עברים, אין שפה עברית,

אבל יהודים הלא יש, יש יהודים ובתוכם אולי קצת גם אנשים, שיש להם צרכים ידועים, ובתוך הצרכים אולי גם זה הצורך לקרוא איזה דבר בשפתם המדוברת. אכתוב בעתונייהם, אמלא קצת צורך זה — וחיה גופי בגללם. אם אכתוב בשבילם דברים טובים, אם אשפיע עליהם לטובה — מה טוב. אם לא — לא.

ד א ב ע. ולעבודה כזאת אינך נותן ערך?
יו ח נן. עבודה שלא מעצמי ושלא בשביל עצמי אין לה חשיבות בעיני.

ד א ב ע. כך... ובכן החלטת לנסוע ללונדון. ומה היה אחר החלטתך?
יו ח נן. החלטתי ונסעתי.
ד א ב ע. ומה היה?

יו ח נן (מצב רוחו משתנה מעט) היה חומר לספורים; היתה תלאה מחפירה, ומחבואים עומדים בסכנה, ולילות חמשה ללא-שינה, ויהודים בעלי קפוצות יפות ואוכלות-עופות, ודין ודברים עם נכרים מעבירים, ואפלה נדחה, ותעלה לא-עמוקה של מים צלולים, וחילילים גוערים, ותינוקות בוכות, ואמות סותמות באצבע פיות אפרוחיהן...
ד א ב ע. (בכוון-הדעת) והלאה?

יו ח נן. לא די? היו גם הררים תלולים, ודשאים נאים, וכפר אשכנזי קטן, ודירה אשכנזית עושה רושם נעים לכאורה, ולכאורה גם אשכנזית יפה ועקרת-בית ואשכנזי גבוה עם מבטא ע"ר, "דייטשלאנד, המדינה החפשות" בפיו. והכל היה מלבב, והכל עורר את העצבים, והכל מצא חן ביחוד, אפילו החצצים שבצד מרצפת בית-הנתיבות, ואין צריך לומר, כלי-השאיבה התלוי על קנה מורקת-המים.

ד א ב ע. ואחר זה?

יו ח נן. בתר הכי עלו ג'נדרמים פרוסים אוסרים וסוחבים וגניחות של יהודים אמיגרנטים ויללות של יהודיות אמגרנטיות, וצמחו יהודים מתאשכנזים, בעלי סרסרות ובעלי אכסניות, פושטי עורות וגורמי עצמות, ונראו עושי-טובות ומתורגמנים ומתווכים וסוחרים בנפשות-אדם ובריות יפות מכל המינים באכסניות אלה ובבית-הכניסה של המולכים למדינת-הים; והתהלכו שולל בעלי העינים הכואבות ובעלי-הפחד מפני הכי-מסותא, ונמשכו הימים, ודברו ברית על חשש החזרת, ואולה פרוטה מן הכיס, וכלה ממנם של יהודים, ונשמע הפתגם המיוחד: "מאך עפעס אנדערש"...

ד א ב ע. (בשימת לב) ולאחר כך?

יו ח נן. עוד? אח"כ בא, לאחרונה, היום המיועד, והוחזרו בעלים —

ונשים וילדיהן נשלחו, ונשים הוחזרו — וילדיהן ובעליהן נשכחו, ונשלחו אבות ואמות — וילדיהן הוחזרו... וגרם בן-אדם לאחיו כל מצוקות-התפתה ושלט איש ברעהו לרע לו (מתנשא ממושבו אצל העלמה ומתפרץ פתאם בצחוק משונה וממושך) חא-חא-חא-חא-חא! יודעת את, דאָבע, יודעת את: ביערפֿעלד זה, ביערפֿעלד, הלא... חא-חא-חא-חא!

דאָבע (בעינים לטושות) מה? מה?

יוחנן. ביערפֿעלד... ברצונו להעמיד את „ידיד-העת" על בסיס אירופי, או יותר נכון: לנהג בסמרטוט זה כמו שנוהגין בעתונים אירופים, ששולחים את באי-חכם לחקור ולהריח בכל מקום של צבור, עלה על דעתו, שאני אלך אל ה„שלטר" דפה, אל מאורת-הנודדים, ולתאר אח"כ את מראה עיני ואת רשמי בעתון!

דאָבע. אני איני רואה בזה שום דבר מעורר-לעג!
יוחנן. שפיר! להסתכל ביסורי האמיגרנטים היהודים בתור בא-כחו של „ידיד העת" ובכדי להוכיח, כי הממשלה הרוסית גורמת ליהודים יסורים, וכי בשנוי המשמר יחדלו יסורי הנדידה וכי, לפיכך, הבו כסף לבאי-כח הריבולוציה הרוסית שבלונדון (משתפך בצחוק עוד יותר גורא) אני הייתי מספר לו מה שראיתי כבר, כיצד בבית-מלון אחד, כששוכבים הנודדים, המחכים לספינה שבועות שלמים, לישון, מערימים עליהם ומעירים אותם בחצי הלילה ברב שאון: הספינה באה! הספינה באה! — בעוד שבאמת לא דובים ולא יער, וכל ההתעוררות והטרם הרב והתוחלת הגלויה נכזבים ועולים בתהו. והכל בשביל מה? כדי שיפנו אלה את מקומם לפני נודדים חדשים אחרים, כדי שיבהלו הישנים לקום ולצאת ויבואו החדשים לשכב עד מקומם (משכר אצבעותיו מרב התרגשות).

דאָבע. אלה תולדות אמיגרציה! (יוחנן עומד סמוך על משקוף החלון. שתיקה ממושכה.) א, טוב כי נזכרתי. לי מענין לדעת באמת טיבו של ביערפֿעלד זה.

יוחנן (עונה, לאחרונה) ביערפֿעלד? מה יש כאן לדעת? מנהיג סוציאלי-דימוקרטי. מח נבוב, לא יודע דבר, ברסתן, ערום, בעל צחוק ציני, ומוכן תמיד לאנימציה. אותי הוא חושב לישר ותמים ביותר, ורפיכך הוא מתחפש לפני לצדיק ולמקריב את עצמו עד מזבח החברה. אולם התגלות-הנפש הרוסית שלו מעירה אותו לקרוא לפעמים בצחוק המיוחד: כלנו אוהבים את עצמנו, למין-הצחוק הזה הרגילות ה„חברים" שלנו, שעמם יש לו דין ודברים. הוא מדבר עמם ורגון נלעג שבנלעגים ובהנאה יתירה, מבוס בפניהם ומרמס שלא בפניהם, צריכה היית לשמוע באיזה טון אמר לי: „חברי! איך תוכל להיות בליטרא לשבוע?" יש אומרים, שהוא שותה שכור קצת יותר מן המדה, אבל רו זה גלוי רק ליודעי הן.

דָּאָב ע. אָהאָ! ואצלו אתה עובד? אצלו אתה כותב?
 יוחנן. אצלו אני עובד, אבל לא אצלו אני כותב.
 דָּאָב ע. כותב אתה לבדך?
 יוחנן. איני כותב כלום, וכפי הנראה לא אכתוב. אילו הייתי
 מכשר לכתוב, הייתי שב שוב אל אותו התוכן. אליהו גלה לי בו חדשות.
 דָּאָב ע. חזקוני זה? אינני תופסת.
 יוחנן. על אליהו לא אדבר עמך עתה.
 דָּאָב ע. מפני שלפני רגע דברת על ביערפֿעלד?
 יוחנן. יוכל היות. (יושב אצלה ושותק רגעים ממושכים. עומד. פתאם) נו,
 דָּאָב ע. לכי לביתך. כבר באה העת. כבר עברה השעה. מה את מביטה בי?
 דָּאָב ע. אני מביטה בך? הלא אתה מביט בי. אולם כמעט ששכחתי:
 ההבטה הלא זכות הרומניסמים היא, ואין לבשר-רדם פשוט חלק בה.
 אצלכם הלא אסור לכל הכטה ללכת לבטלה, האין זאת? (בחכה) הביטני,
 הביטני בי.
 יוחנן. הנרות דועכים. צריך להדליק את הגז.
 דָּאָב ע. (מושיבה אותו שנית אצלה. הוא מנשק את ידיה. היא נוטלת אותו
 ממנו) לא צריך! אין נושקין בידים. (על המעלות נשמעים צעדים)
 יוחנן. בידים? אין דבר! אין דבר! אליבא דאמת. צריכה את להבין,
 להבין, לכי!
 דָּאָב ע. לכי עמי. הן למחרתים כבר לא אהיה פה. לזני.

יוחנן. יהי כדברייך (הולכים שניהם).
 הבטה מתריקנת. עולה אליהו חזקוני, כשהוא ממלמל לעצמו: "צריך לתת לו, לפחות,
 את הערדרים... לעת-עתה... את הצרדלים"... נחין ונעלם תחת הדרגש, באים דושייקאָב
 ופֿעני, בשובם מה, מיוויק-האַל. יושבים על הדרגש הבוקים.

17.

דושייקאָב (משתחרר קצת ממנה, כאומר ללכת) אי סיי, אבד הקריקעט
 של מחר. הננו יוצאים אל יער-עפינג.
 פֿעני (מפילה אורעותיה על צוארו) אבל... דושעק... צמיד... עגילי,
 זהבי!
 דושייקאָב (עומד) רק אל פחד, התולתי, דהעט'ס אָלל! (מתחבקים
 אצל הדלת שנית. יוצאים. עולה מתחת הדרגש והערדלים בידו פֿעני חזורה).

18.

אליהו (נגש אליה) פֿייגא!
 פֿעני (נפחדת רגע; בעזות-כוח רגילה) מה דרוש לך ממני?
 אליהו. לא דרוש; כלל; דבר לא. יודע הכל; פֿייגא; אני, ילד
 יהיה; לו אב; יהיה לו. לאָבד; לא צריך. חלילה. לא טוב. ימצא אָב;
 פֿייגא; אני מקבל. לחם אשתכר. לא דרוש; כלל לא; לי, יום מחר;
 יעובך; לא מרה שהורה; לא נבול-צלם; צלם נאה, למכרים; לרעים;
 צריך לפנות. אך לא חלילה. יש יצאניות. קשה להן—
 פֿעני, מנוול! (יורקת לו בפניו ועוברת אל החדר הצדדי. אליהו חזקוני כופף
 את פניו אל סינור, כנגבם בו ונושא את הערדלים למטה).

סוף המערכה השניה.

הערה

בקונטרס זה של "המעורר" הולכים ונמשכים דברים מדברי ת, קארלייל על האדם-הגבור בתור אלהות, הדברים כשהם לעצמם, עם האופטומיות שבהם כלפי העבר והעתיד ועם אי-ההבנה העקשנית בעצם הענין שבהרבה מקומות, — ביחוד האמרות מעין: "בני אדם יגעו תמיד לחדור אל האמת" — מצללים לפעמים כהד רחוק מעולם רחוק של הוגה-דעות אנגלי ורומנטי תקף, אבל מפני שהמושגים השוררים ברור הזה ברחוב היהודים הצעיר ושאינן מהרהר אחריהם הנם ההפך הגמור מן הרעיונות המובעים בכאן, מפני שעכשיו הכל אצלנו זובחים וזבח להמונים ומביאים קרבן-עולה לפרולטרואט והמושג של גבורות נהיה לאות לבני-מרי, לבעלי "אידאולוגיה בורג'ואזית" ר"ל, — אולי כדאי הוא מאד לשמוע גם את הקול הזה שמאידך גיסא ואת המחשבות האלה, שבכל אופן יש להן ערך ועלויות הן במדה ידועה לבוא כשמן בעצמות בני-נעורינו היבשות, — מוריקו של השמן הזה מכליהם לכלינו הוא ג"כ אחד הקרובים-הרחוקים; הוא המרצה והוא המוסף נוסף מרדליה, ודא עקא, שבהנוסף הנוסף יש שהוא רחוק לגמרי, לכאורה דברים הנשמעים והראויים להשמע, אע"פ שהם נראים קצת כמתמיהים, אע"פ שאינך תמים-דעים עמהם, ופתאם — "התקשרות (!) עם גרמניה" ... ופתאם — שיר-תהילה משונה ל"אשכנז" ... ופתאם — "גיטה וביסמארק לא חיו ולא נבראו רק בשביל בני עמם בלבד אלא גם בשביל הרבה אומות אחרות" ... גיטה וביסמארק — אויה לי!

כה, כה, כהו של היחיד, של הגבור — שפיר; אָדִין, כפי שהוא מוציר במהם של עובדיו, אלכסנדר מוקדון, יהודה החשמונאי, מחמד, גריבלדי — שפיר טובא! מכל דין סמוכו לנו! אבל ביסמארק — מאריה דאברהם, מה לו פה? כלום פוליטיקן ערום ביותר ואכזרי ביותר, האומר לרכא ארץ בעזרת חוקים רשעים וחילולים-אבטימטים בעל כח עצמי הוא? מכזה אתה רוצה ש"נוציא ניצוצות בשביל אור נשמתנו"? לאן הובילך רעיונך, הכותב?

ומובן מאליו, שבא אני להעריך ע"ז לא מפני שאני רואה ח"ו אויה חשש סכנה בהנכבדות שאתה מציע לנו — ממש כהני חסידו ופרישי לאחר שמכבים את העששית-עם האופי של מרת גרמניה ואפילו לא בהאפולוגיה המשונה שלך בנוגע לאחד מרוצחי-העולם, סכנה עצומה יש בדברים כמו אלה, בהערצת שם ביסמארק, כשיש להם השפעה אצליהם, במקום שתלמידיו וההולכים בעקבותיו לא כתו, אבל אצלינו — למעשה הן אין זה נוגע כלל, הן אין זה אלא דברים-בעלמא בפועל ממש, ולהלכה — אנקנו העברים המרוכאים גדולי הרוח לא נשלוק לעולם את נעלינו נגד המושלים בחניתות, יודעים אנו היטב, מבשרינו נחזה זה, כי קטנו של אויה באלמאשום עבה וכבירה בגבורה גופנית ונפשית מכל מתניהם של הביסמארקים הארורים ההדוקות בחרב, מעיר אני על אמירתך כשהיא לעצמה ובשביל עצמך, למה הסגורים הללו? למה סגירת העינים במקום שהדבר ברור כיום? אויה איתן, למשל, אפשר לראות, נו, אומר — בזה הפתגם החמוני, האידיוטי, שהצבת למאמץ? "אנחנו האשכנזים ידאים רק את ה' וזולתו לא דבר בתבל", כל הרוככים והתלויים שבכל הארצות, אלה חזירי-היער הפראים היושבים על כסאות, אָמרו ואומרים כאמירה המחוכמה הלזו, אלא שבמקום "האשכנזים" הם מנסחים: הרוסים, ההישפאנים, השורקים, האנגלים, וגומר, הבה גודל אפוא!

חלום האדם העולה למעלה" וביסמארק, יוצרו של פֵּוֹיסט ב' חלקים ויוצרו של החוק נגד הסוציאליסטים — שומר ישראל עמך, ר' בנימין!

קורס פדגוגיה:

לצ. ז. ווינברג, סובאלק: צר לנו, כי דברך, שהיו צריכים לבוא בקונגרס זה, הוכרחו מסבות טכניות להדחות עד החבורה הבאה, — ליעקב בן האביר, ניקולוב: ראה מודעותינו, למ. רבינוביץ, ג. נאוגאראד: חבל, כי לא נוכל להשתמש בהזמיר השירתי של המנה, אשר שלחת לנו בטובך. — לו. ב. בוזב (הערב, פואמה): לא יכשר, אבל נראים ניצוצות של כשרון פיוטי ושל סגנון עז, — לש. מ. בכ-ן: בתוכך יסכנו למכ"ע שהוג-קוראיו יתרחב ומרובה-גון, הואיל ולצדף הוצאת המשלוח ונשיבם לך, — לח.ש. בכ-ן: כנ"ל, לא יורססו: חלמתי וארא שמי ערב (מ,מ,פ, ל-ו), פניאל (מ, כן י, ל, א, ק-ג), בערוב היום, תהא תרית, אל חוץ לעיר (צ, וו. ס-פ), מהרהורי לילה (י,צ,א,ש) שחורה הארץ, מאחורי מוקד, בחורף (ח, ז, כח), אין במלאכתו (דר, ג, ש, ג, י).

מורים, עתונים, מודעות, כרטיסים וכו' וכו' נדפסים בדפוסו של
י. נרודייצקי, 48 מייל ענוד רווה, ויסט
בשפות אנגלית, עברית ויהודית ביופי ובמקח השווה.

מהקבלת החתימה לשנת 1907 על העתון היומי

הזמן

המחיר עם המשלוח:

ברוסיה: לשנה 10 רובל, לחצי שנה 5ר, לרבע שנה 2,50, לחודש דפי הערך.
בחו"ל: במשלוח יומי לשנה 15 רובל, לחצי שנה 7ר,50, לרבע שנה 3,75 רוב.
" במשלוח ב' פעמים בשבוע: לשנה 12 רובל, לחצי שנה 6ר, לרבע 3 רוב.
במשך זמן קיומו כבר הספיק "הזמן" להסתמן כרוחו ושאפתו. תכנו וצורתו, וכבר הספיק להתחבב על הקהל העברי ולרכוש לו אמון והכרת ערכו ותועלתו. "הזמן" לא סר מדרכו אשר התיצב עליה מראשית צאתו, למרות כל ההרפתקאות והסכנות הצפויות לכל עתון חפשי ברוסיה בשעות קשות כאלה.

ובדרכו זו יוסיף "הזמן" ללכת עוד במדה יותר מרובה מאשר עד כה.

"הזמן" יתאמץ לתת את העולם הגדול ברכ קוראיו, להודיע את כל הנעשה בעולם הגדול העולמי היהודי בפרט, לשפוך אור עליהם, לבארם ולפרשם, להכניס בכל גליונותיו הזמיר רב ועשיר מפנים הארץ ומחוץ לארץ, במקצוע חדשות היום, ההשקפות והמדיניות והחברתיות וכן בחלקו הספרותי.

"הזמן" יוסיף לעורר את ההכרה העצמית, האנושית והלאומית בלב העם העברי, להלחם בעד זכויותיו האנושיות והמדיניות בתור לאום מיוחד.

"הזמן" יוסיף להאיל ולבאר את כל החזיונות בחיי אומתנו והחיים הסובבים אותם רא מתוך נקודת השקפה צרה ומגבלת של איוו מפלגה שתהיה, ויוסיף לתת לסופרים מספגות שונות לברר את דעותיהם על שאלות חיונו, על עבודת ההוה והעתיד שלנו, ובתההירש עתה הוצאת "הזמן" ובתהגדל כמות העתון שמנו לב ביוחד להרחיב ולהגדיל את חלק הפובליציסטיקה שבו בשאלות חיונו המיוחדים ולשכלל את חלקו הספרותי, באופן שיהיה לא רק עתון גדול כללי ועברי במדת העתונים הכלליים הגדולים, כי אם גם למקור מוזן רוחני לקוראים העברים, לאוצר של ספרות אנושית-יהודית.

מלבד סיעת הסופרים העברים בבית המערכת, משתתפים ב"הזמן" בתור עוזרים בקויעים מן החוץ טובי הסופרים העברים שברוסיה ובחוץ לארץ.

האדריסה: רידקציה "הזמן" ווילנה (רוסיה).